

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עיה"ק ירושלים תובב"א

סעודה שלישית פרשת

משפטים תשי"ז (חלק א)

דרוש התעוררות מוסר לימי השובבי"ם

- רמב"ן: המְשַׁפְּטִים הם כח הקיום של שמירת התורה • זוהר: לא תצא קצאת העֲבָדִים, מִלְכָּךְ בְּחוּבֵין • כל "שֶׁבֶת מְבָרְכִים" הזמן מסוגל לתיקוני החטא • אף אדר ראשון הוא בכלל חרשי הגאולה וימי שמחה • ערונת הבושם: בדורינו יש להתחזק תמיד בשרשי האמונה, כי בכל רגע נשפעים מדברי מינות ואפיקורסות • בזמן שמושה רבינו היה בתוך המחנה, לא יכלו רשעי ישראל להתגבר בדבריהם מחמת גודל כח קדושתו • ישמח משה: יִנְעֹת 'וּמִצָּאת' תִּאֱמֹן. דאף אם אינו מוצא תיכף, ישיגו לאחר זמן בדרך מציאה • ישמח משה: יש ללמוד מהשמש שהולך להיפך מן תנועות גלגל המקיפו, להתגבר על המניעות בעבודת ה' • האדם צריך לברוק עצמו בכל עת אם עדיין הולך בדרך צדיקים • מי שיזכה לעמוד בנסיונות, ילמד עליו הקב"ה זכות לעתיד •

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשפ"ב לפ"ק

KolSatmar.com

יצא לאור ע"י מערכת לשון קדשו

כל הזכויות שמורות ואיסור השגת גבול ידוע © Copyright

הקונטרסים שיצאו בשנים שעברו אין רשות להעתיקם ולהפיצם ושאירת ישראלי לא יעשו עקלה, וכבר נאמר ואל תשכן באהליו עקלה (איוב יא יד).

צו מנדב זיין לרגל א שמחה א יאצייט רופט: 1-718-388-5519

לשון קדשו - קונטרס רבו (חלק א) (34 מינוט מתוך 65 וחסר חלקו) **קלאר** ★ ★ ★ ★

לשון קדשו צענטראלע נומער:

קול אוצר יהודא
ברוקלין: 718-298-4641
ארץ ישראל: 072-333419
16-2-617.1

ארץ ישראל: 072-3275205
קאנאדא: 438-797-0770
ענגלאנד: 0330-350-3110
פעקס: 718-650-2970

929-522-1515

דרוק 1 צו הערן די רעקארדינגס: דערנאך **226**
פאר הערות דרוק 3

צו מנדב זיין דורכ'ן טעלעפאן (דאנערי): #1700 845-366-2793

• ברכת מזל טוב •

ב"ק אדמו"ר מבוהוש שליט"א

לרגל נישואי בתו - עב"ג החתן שרגא פיינויש נ"י
בן הרב דוד צבי הירש מייזליש שליט"א

הר"ר יואל (ב"ר משה יוסף) שווארץ הי"ו

בעל בית דפוס Print on Broadway - אשר עומד לימינו במסירות ובנאמנות בהדפסת הקונטרסים
לרגל אירוסיו בתו - עב"ג החתן יצחק מרדכי נ"י בן הר"ר יעקב חיים מאשקאוויטש הי"ו

הר"ר משה הערש דייטש הי"ו

לרגל אירוסיו בנו החתן יושע נ"י
עב"ג בת הר"ר שלמה יחזקאל מייזעלס הי"ו

הר"ר מאיר יעקב טעסלער הי"ו

לרגל אירוסיו בנו החתן יואל צבי נ"י
עב"ג בת הר"ר שמעון יחזקאל וויינשטאק הי"ו

הר"ר שלמה ברוין הי"ו

לרגל חולדת בתו למזל טוב
והזמן גרמא להבדיל לו טובה על כל פעולותיו למען הפצת
הקונטרסים בעיר מאנסי בברכת, מערכת לשון קדשו

הר"ר חיים יודא פערלשטיין הי"ו

לרגל נישואי בנו החתן משה נ"י
עב"ג בת הר"ר יושע נחמן בערגשטיין שליט"א

ברכת רבינו יחול על ראשם, וזכות לימוד תורה דברים וזכות רביה"ק ז"ע יגן עליהם,
ויזכו להעמיד דורות ישרים ומבורכים, ע"ד ישראל סבא, לעטרת תפארת אבותם.

• יהם יעלו לזכרון •

הרב החסיד, רחם ומוקיר רבנו, צהלתו בפניו,
עסק בספרי חסידות, ותפלתו היתה בחמימות הלב

מוה"ר שמואל הלוי ז"ל קררים

ב"ר זיידא ישראל חיים ז"ל

היה דבק ומקושר בכל נימי נפשו למין רביה"ק ז"ע ובתורתו
נפטר ל' שבט, א' דר"ח אדר א', תשע"ט לפ"ק

לזכות זאב בן יוטא רעכיל בלומא - ולע"ג הר"ר קלוגנימוס (קלמן) ב"ר מרדכי אהרן ז"ל

KolSatmar.com

א

קושיות ודקדוקים בפרשת השבוע

הקדמה להדרוש

מדברי המדרשים שדורשים פרשה זו ברמז על הגאולה שלימה

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמֹר לִפְנֵיהֶם.

איתא בשמות רבה (ז, כד), הלא הוא דכתיב (ישעי' נ, א) בַּה אָמַר ה' שְׁמְרוּ מִשְׁפָּט וַעֲשׂוּ צְדָקָה בִּי קְרוֹבָה יִשְׁעֵתִי לְבֹא וכו'. שְׁאֵלוּ יִשְׂרָאֵל לְכַלֵּם אִימַתִּי תִהְיֶה יִשׁוּעָה, אָמַר לָהֶם (בַּלַּק כד, יז) אֶרְאֶנּוּ וְלֹא עָתָה אֲשׁוּרֶנּוּ וְלֹא קְרוֹב. אָמַר לָהֶם הַקֵּב"ה זו הִיא דַּעַתְכֶּם, אֵין אַתֶּם יוֹדְעִין שְׁסוּף בַּלֵּעַם יוֹרֵד לְגִיהֶנָּם וְאִינוּ רוצה שִׁתְּבֹא יִשׁוּעָתִי. אֵלֹא הֵיךְ דּוֹמִים לֵאבִיכֶם שֶׁאִמַּר (ירמי מ, יח) לִישׁוּעָתְךָ קִוִּיתִי ה', צָפָה לִישׁוּעָה שֶׁהִיא קְרוֹבָה, לִכְךָ נֹאמַר בִּי קְרוֹבָה יִשְׁעֵתִי לְבֹא.

דבר אחר, בִּי קְרוֹבָה יִשְׁעֵתִי לְבֹא וכו', אָמַר הַקֵּב"ה 'אֲנִי מְבִיא אֶת הַיִּשׁוּעָה, שֶׁנֹּאמַר (תהלים ג, ט) לַה' הַיִּשׁוּעָה. וְכִי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה מִשְׁפָּט כּוֹתֵב אֲנִי עָלָיו שֶׁהוּא מְקַרֵּב אֶת הַיִּשׁוּעָה וכו'. לִכְךָ נֹאמַר שְׁמְרוּ מִשְׁפָּט וַעֲשׂוּ צְדָקָה. הֵיךְ וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים, מֵהַ כְּתִיב אַחֲרָיו, בִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָרִי. עַד כָּאן דְּבַר הַמִּדְרָשׁ.

ופירושו המפרשים, שדורש סוף הפסוק וּבִשְׁבִיעִית יֵצֵא לְחַפְּשֵׁי חֲנָם, שֶׁזֶה רֹמֵז עַל הַגְּאֻלָּה שֶׁתִּהְיֶה עַל יְדֵי שְׁמִירַת הַמִּשְׁפָּטִים.

ב

ועוד שם בשמות רבה בריש הפרשה (ז, א):

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים, הִלָּא הוּא דְּכָתִיב (תהלים צט, ד) וַעֲזוּ מִלֶּךְ מִשְׁפָּט אָהֵב, אִימַתִּי נִתֵּן הָעוֹז לְהַקֵּב"ה, בִּשְׁעָה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אֶת הַדִּין בְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וכו'. אָמַר יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹן הָעוֹלָם עַד מָתִי אֵי אַתָּה עוֹשֶׂה דִין בְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. אָמַר לָהֶם, עַד שֶׁתִּגִּיעַ עוֹנֶתְךָ לְבָצֵר, שֶׁנֹּאמַר (ישעי' כו, ב) בַּיּוֹם הַהוּא פָּרַם חֲמֹר עֲנּוּ לָהּ, כָּלוּם קוֹטֵף אָדָם אֶת פְּרִמּוֹ קוֹדֵם שִׁתְּבַשֵּׁל וכו', כִּךָ אָמַר הַקֵּב"ה לְיִשְׂרָאֵל הַמִּתְנִינוּ לִי עַד שֶׁתִּגִּיעַ עוֹנֶתָה שֶׁל אָדָם וְאִנִּי דוֹרֵךְ אוֹתָהּ וכו'.

ורבנן אמרין, אָמַר לָהֶם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אִם מִשְׁנֶה אֲנִי מִדַּת הַדִּין שְׁלִי, בְּכָרֶךְ אֶחָד אֲנִי מַכֵּלָה אוֹתָן, שֶׁנֹּאמַר (האינון לב, מא) אִם שְׁנֹתֵי בְּרַק חֲרָבִי, וְכֵּה אֲנִי עוֹשֶׂה, וְתִאֲחֹז בְּמִשְׁפָּט יְדֵי (שם). וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ישעי' כו, ה) אֲוִי יִחְזֹק בְּמַעֲוֵי, וְאֵין מַעֲוֵי אֵלֹא דִין, שֶׁנֹּאמַר וַעֲזוּ מִלֶּךְ מִשְׁפָּט אָהֵב.

אָמַר לָהֶם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, כִּשֶּׁם שֶׁאֲנִי יוֹכֵל לְעַבּוֹר אֶת הַדִּין עַל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, וְאִנִּי מַעֲבִיר אֵלֹא תוֹפֵס אֲנִי בֵּדִין, כִּךָ אַתֶּם לֹא תִצְאוּ חוּץ לְדִין, שֶׁנֹּאמַר וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים. עַד כָּאן דְּבַר הַמִּדְרָשׁ.

ג

והיוצא מהמדרשים, דהפרשה בא להזהיר שלא ידחקו קצין מרם הגיע עת הראוי

ודברי המדרשים אלו ברורים ומפורשים להזהיר את ישראל לכל ידחקו קצין הגאולה מרם יבוא העת הראויה לה. דכשם שהבורא יתברך אף על פי שהוא כל יכול ובידו לכלות את האומות כרגע,

* תחלת הדרוש חסר על הריקארדינג (עד סוף אות ח). והשלמנו בלשון הקודש מקונטרס דברות קדוש.

ב עיין בזה להלן באות מט.

אף על פי כן לא יעשה בהם משפט לפני הומון, ככה הוזהרו גם בני ישראל שלא לחוש הגאולה שלא בעונתה.

7

וסמך ליה המדרש (ל, ב) עוד דרש אחר. מה כתיב למעלה מן הענין, ולא תעלה במעלת על מוכחי (יתרו ב, כב), וכתיב ואלה המשפטים, וכי מה ענין זה אצל זה וכו', אמר רב אבינא, כשם ששההויר הקדוש ברוך הוא את הכהנים שלא יהו פוסעין פסיעות גסות על גבי המזבח, אלא יהו מהלכין עקב בצד גודל^א, כך הוהיר הקדוש ברוך הוא את הדיינין שלא יפסיעו פסיעות גסות בדין^ב. עד כאן דברי המדרש.

ונראה דדרש זה מקושר עם הדרש שלפניו, וגם בזה מרומז שלא ימהרו לדחוק את הקץ. ועוד הפליגו חז"ל בדרשות שונות במעלת שמירת המשפטים, ושכמה עיקרים חשובים תלויין בקיום משפטי התורה].

ה

קושיא א

עוד איתא במדרש, שאם אין משמרים את הדינים, הקב"ה נוטל את תורתו מכם. וצ"ב האיד שייד דבר כזה שיטלו את התורה מישראל, וכי התורה על תנאי ניתנה

[אמנם עוד יֵרֶשׁ תְּמוֹה אֵיתָא שֶׁם בְּמִדְרַשׁ (ל, כג), וְאַלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים, הֲרָא הוּא דְּכֵתִיב וְעַז מִלֶּךְךָ מִשְׁפָּט אֱהָב. אִמּוֹר לָהֶם מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל, הֲרִי נָתַן לָכֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת תּוֹרָתוֹ, אִם אֵין אַתֶּם עוֹשִׂין אֶת הַדִּינִין, נִטְּלָ תּוֹרָתוֹ מִכֶּם, לָמָּה, שְׂלֹא נָתַן לָכֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַתּוֹרָה אֲלֵא עַל מִנַּת שֶׁתַּעֲשׂוּ אֶת הַדִּינִין, שְׁנֹאמַר וְעַז מִלֶּךְךָ מִשְׁפָּט אֱהָב. וְאִם עֲשִׂיתֶם אֶת הַדִּינִין, עֲתִיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַחזִיר לָכֶם בְּתֵי דִינֵין שְׁלָכֶם, שְׁנֹאמַר (יִשְׁעִי א, כו) וְאַשִּׁיבָה שְׁפָטֶיךָ כְּכֹרֵאשְׁנָה, מִזֶּה כְּתִיב אַחֲרָיו (שם, כו), צִיּוֹן בְּמִשְׁפַּט תִּפְדָּהָ׃

עד כאן דברי המדרש.

(א) והוא פֶּלֶא עצום, דהאיך יעלה על הדעת שהקדוש ברוך הוא יטול את תורתו מִיִּשְׂרָאֵל אם לא ישמרו את הדינים, וכי ניתנה התורה על תנאי].

6

קושיא ב

בווהר מביא דברי התרגום ואלין דיניא די תסדר קדמיהון, ומפרש אלין אינן סדורין הנלולא, דינין הנשמתי. וצ"ב מה שייך לכאן ענין גלגלי הנשמות

[בזוהר הקדוש איתא בריש הפרשה (דף צד.), פתח רבי שמעון ואמר, ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, תרגום, ואלין דינאי די תסדר קדמיהון.
אלין אינון סדורין דגלגולא, דינין דנשמותין, דאתדנו כל חד וחד לקבל עונשיהו.]

³ עיין דין זה בירושלמי ברכות (ד), ובספר המצות להרמב"ם (ל"ת פ).

כלומר שלא ימהרו לפסוק הדין, אלא יהיו מתונים בדין (מתנות כהונה).

¹⁷ עייין בזה להלן באות לב, ואות קסא-קסב.

וממשיך שם עוד בזוהר הקדוש בענין גלגולים: כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשביעית יצא לחפשי חנם. חבריאי, עידן הכא לגלגא כמה ריון טמירין דגלגולא. כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד, כד נשמתא אתחייבת בגלגולא, אם היא מסטרא דההוא עבד מטטרון, דאיהו כליל שית טטרין, כחבי ביה שש שנים יעבד, לגלגולין דילה לא מתחייבא אלא שית שנין, עד דאשלימת שש דרגין מההוא אתר דאתגטילת. אבל אם נשמתא

ז

(ב) וצריך ביאור מה ענין גלגולי הנשמות לכאן, והלא הפסוק מדבר כאן מן הדינין שבין אדם לחבירו. ואם להזהיר בא על העונשין ועל התוכחה מענין עונש הגלגולים, הלא ענין זה שייך לכל התורה כולה ולא רק אצל המשפטים].

יג

קושיא ה

במסורה נמסר ג' פסוקים שנאמר בהם "קצאת". וצ"ב השיבות

(ה) די מסורה זאגט: וְכִי יִמְכַר אִישׁ אֶת בְּתוּלָתוֹ לְאִמָּה לֹא תֵצֵא "קִצְאָת" הַעֲבָדִים (בפרשתן כא, טז). וְהָיָה "קִצְאָת" מִשֶּׁהָ אֶל הָאֵהָל (תשא לג, ח). [ואהביו] "קִצְאָת" הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבְרָתוֹ (שופטים ה, לא). ס'שטייט דריי מאל "קִצְאָת" [בפסוקי תנ"ך].
[וראוי לבאר שייכות וקישור הג' פסוקים אלו].

יד

קושיא ו - מתוך הדרוש

[להלן בפרשה (כב, ה), כִּי תֵצֵא אִשׁ וּמִצְאָה קָצִים וְנֹאכָל גְּדִישׁ וּגו' שְׁלֹם יִשְׁלֹם הַמִּבְעֵר אֶת הַבְּעֵרָה.

ועל זה דרשו בגמרא (בבא קמא טז), אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, אין פורענות באה לעולם אלא בזמן שהרשעים בעולם, ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים תחלה, שנאמר כִּי תֵצֵא אִשׁ וּמִצְאָה קָצִים, אימתי אש יוצאה, בזמן שקוצים מצויין לה. ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים תחלה, שנאמר וְנֹאכָל גְּדִישׁ, וְנֹאכָל גְּדִישׁ, לא נאמר, אלא וְנֹאכָל גְּדִישׁ, שנאכל גדיש כבר. עכ"ד הגמרא.
(ו) וצריך ביאור לפי מה שנאמר "ומצאה קצים", דלשון מציאה הוא כשבא בהיסח הדעת, ואמאי לא נאמר וְנֹאכָל קוצים, וכשם שנאמר אחר כך בלשון "וְנֹאכָל גְּדִישׁ".

(הקושיא בדברי רבינו, באות סח-ע)

טו

קושיא ז - מתוך הדרוש

[ועוד דרשו בגמרא (שם טז), כִּי תֵצֵא אִשׁ וּמִצְאָה קָצִים, תצא מעצמה, שְׁלֹם יִשְׁלֹם הַמִּבְעֵר אֶת הַבְּעֵרָה, אמר הקדוש ברוך הוא, עלי לשלם את הבערה שהבערתי. אני הצייתי אש בציון, שנאמר (איכה ד, יא) וַיֵּצֵא אִשׁ בְּצִיּוֹן וַתֹּאכַל יִסְדֹּתֶיהָ. ואני עתיד לבנותה באש, שנאמר (זכריה ב, ט) וְאֲנִי אֶהְיֶה לָּהּ חֹמַת אֵשׁ סָבִיב וּלְכַבּוֹד אֶהְיֶה בְּתוֹכָהּ. עכ"ד הגמרא.

(ז) ולכאורה לפי דרשה דלעיל נרמז כאן בפסוק שני ענינים אחרים, דהפסוק מתחיל כִּי תֵצֵא אִשׁ וּמִצְאָה קָצִים, דהיינו דרך הרשעים וכדלעיל, ומסיים באומרו שְׁלֹם יִשְׁלֹם הַמִּבְעֵר אֶת הַבְּעֵרָה, דקאי על האש שהוצת "בציון", דקאי בפשטות על הבית המקדש שנשרף. ואינו מובן שייכות הענינים בהמשך הפסוק, לפי דרשות הגמרא].

(הקושיא בדברי רבינו, באות פח-פט)

היא מסטרא דשכינתא, דאיהי שביעית ודאי מה קתיב, ובשביעית יצא לחפשי חנם, דצדיק ודאי לית ביה מלאכה, כיון דלית ביה מלאכה לית ביה שעבוד, ונשמעא דאיהי מתמן אתמר בה ובשביעית יצא לחפשי חנם, לית בה שעבודא. [ועייין שם עוד בענין זה].

¹ ופירש רש"י: כִּי תֵצֵא מעצמה. אנחנו גרמנו לו שקלקלנו, והבטיח הקב"ה שלם כאילו הוא הבעירה.

ב

ישוב הקושיות

עם דברי התעוררות לימי שובבי"ם ת"ת

הקדמה לישוב קושיא ב

דברי הוזהר ברמז הפסוק לא תצא כצאת העבדים

בוזהר דרשו דהפסוק וכי ימכר איש את בתו לאמה, רומז על מה שנמכרו ישראל בגלות להאומות. ועוד דרשו דרומז על הנשמה שנמכרה לעולם הזה, ועל זה אמר לא תצא כצאת העבדים, שלא תצא מן העולם מלכלך בחובין כעבדים. ועל דרך זה יש לפרש גם לפי דרש הראשון, שלא יצאו מן הגלות כשהם מלכלך בחובין

ס'שטייט אין זוהר הקדוש^א [ברמז הפסוק] וכי ימכר איש את בתו לאמה, 'איש' זה הקדוש ברוך הוא^ב. 'בתו' זה כנסת ישראל.

זאגט ער, וכי ימכר איש את בתו לאמה, זה כנסת ישראל, לא תצא כצאת העבדים, מלכלך בחובין, מ'זאל נישט ארויסגיין כצאת העבדים מלכלך בחובין, פארשמירט מיט די עונות.

כא

אין זוהר הקדוש האט פלאץ [לפרש הפסוק, אז] ס'גייט ארויף אויף די נשמה, ווען מ'גייט ארויס [פון דעם עולם], און מ'גייט צוריק בעולם העליון, זאל מען נישט ארויסגיין מלכלך בחובין.

און ווידעראום האט פלאץ אויכעט דעס^א [לפרש הפסוק על דרך זה] אויף דער גאולה, אזוי ווי ער הייבט אן^ב [אז] וכי ימכר איש את בתו לאמה, גייט דאך ארויף אויפן גלות, [וואס] מ'האט פארקויפט כנסת ישראל, דעס איז דאך דאס גלות^ב.

כב

ודברי הוזהר בפרשת אמה העבריה, הוא כעין דברי המדרשים בפרשת עבד עברי, שדרשוהו על הנאולה והציצאה מן הגלות

[און] אזוי ווי דער מדרש זאגט דאך אויך דא אט^א [ברמז הפסוק] כי תקנה עבד עברי, אז די ענינים פון עבד עברי דאס גייט ארויף אויפן גלות.

^א בוזהר הקדוש (בפרשת דף צד-): תא תזי וכו', הקא אית "איש", דאיתמר ביה ה' איש מלחמה (בשלח טו, ג) וכו'. וכי ימכר איש, דא קודשא בריך הוא, את בתו, אלו ישראל, דאינון מסטרא דבת יחידה, אתקריאו בתו. ואי תימא ד'פקקן כגונא דאלין מסטרא דעבד דאיהו מסטרו', ד'נקפו במנוסה ממצרים, לא תצא כצאת העבדים, הדא הוא ד'קתיב (ישע' נב, יב) כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו.

ועוד איתא בוזהר הקדוש דף צו-: וכו' ימכר איש, דא קודשא בריך הוא. את בתו, דא נשמתא קדישא. לאמה, למ'הוי אמה משתעבדא בני'כו בהאי ע'למא. במטו מני'כו, בשעתא דמטי זמנא לנפקא מהאי ע'למא, לא תצא כצאת העבדים, לא תיפוק מתטנא בחובין, תיפוק בת חורין, בריה נקיה, בגין ד'יחדי בה מארה ו'ישתבח בה, ו'יהיב לה אגר טב בצחצוחי דגנתא דעדן וכו'. אכל אם רעה בעיני אדניה, כד נפקת מלולכלא בטנופי חובין, ולא אתחזיאת קמיה כדקא לאות, ווי לההוא גופא דאתאביד מההיא נשמתא לע'למין וכו'.

^ב שנאמר בו ה' איש מלחמה.

^א דאף שפירוש זה על כצאת העבדים דהיינו מלוכלך בחובין, נאמר בוזהר רק בדרש השני דקאי על הנשמה כשיוצאת מזה העולם. אבל מזה נשמע לפרש כן גם לפי דרש הראשון שבוזהר דקאי על כנסת ישראל בעת הגלות והגאולה, הדכתוב מהיר גם כן שלא יצאו מן הגלות מלוכלך בחובין.

^ב בוזהר הק', בדרש הראשון.

^ב ועל זה מזהיר הכתוב שלא יצאו מן הגלות מלוכלך בחובין (וכדמסיק רבינו ההמשך להלן באות כד).

^ב בפרשתן. וכמובא דברי המדרשים לעיל בתחילת הדרוש.

כג

אין ישמח משה^י ברענגט ער אויך אַזאַ מדרש^ט [על הפסוק] בַּעַת הָהִיא אָחַפֵּשׁ אֶת יְרוּשָׁלַיִם בְּנִירוֹת (צפניה רמז קסז), וואָס איז דער אָחַפֵּשׁ בְּנִירוֹת, ס'איז לשון אָחַפֵּשׁ [בש"י] ימנית], א לשון פון חופֿש. ס'וועט זיין חופֿש, [ווייל] דער בורא כל עולמים זאָגט אַנִי אֶמְרָתִי [שעבר יוצא] בִּשְׁן וְעֵין, [אני] שְׁסִמֵּיתִי עֵינֶם של ישראל וְהִפְלֵתִי אֶת שְׁנֵם [בדין הוא שאוציאם לחירות].

כד

איבערדעם זאָגט ער [בוזוהר לפרש הפסוק] וְכִי יִמְכֹּר אִישׁ אֶת בְּתוּלָתוֹ אוֹיפֵן גְּלוּת, זאָל מען נישט אַרויסגיין פֿאַצאָת הָעֶבְרִים [כשהם מְלַכְלָךְ בחובין].

כה

וביאר הענין, דהנה הגאולה אפשר שתהיה בבחינת כולו זכאי, שאו יוצאין בשמחה ובחדוה. וגם אפשר שתהיה בבחינת כולו חייב, שאו יוצאין ח"ו מְלַכְלָךְ בחובין. דהגם שבודאי יעשו תשובה קודם הגאולה, אבל להדיח כחמי הנפש מלכלוכי העונות אין זה בנקל כל כך.
דאָס קען זיין [בביאור הענין], וואָרן די גאולה קען זיין אויף צוויי בחינות^ט. ס'קאָן דאָך זיין פולו זכאי, [וואָס דעמאלטס] גייט מען אַרויס בְּשִׂמְחָה און בְּחֵדָה. ווען ס'איז אָבער חלילה פולו חייב, אַז מ'גייט אַרויס [הערשט] ווען ס'איז דער זמן פון די גאולה, [איז] אפילו מ'טוט גאָר תשובה 'פאַר' די גאולה^ט, אַזוי ווי זיי זאָגן^י [דהיינו] 'עפעס' [תשובה], אָבער קיין תשובה שְׁלִימָה [איז דאָך עס נאָכנישט, ווייל תשובה שְׁלִימָה] דאָס איז דאָך הערשט דערנאָכדעם [לאחר הגאולה. וממילא] על כל פנים גייט מען אַרויס מְלַכְלָךְ בחובין, על כל פנים מיט חובין.

כו

[ווייל] נישט אַזוי לייכט קען מען אָפּוואַשן [הכחמי הנפש שנחתם בעונות].

^י בישמח משה בפרשתן (ר"ה אשר תשים לפניהם).

^ט בילקוט שמעוני (צפניה רמז קסז) [ומקורו בפסיקתא רבתי (פרשה ח)] : וְהָיָה בַּעַת הָהִיא 'אָחַפֵּשׁ' אֶת יְרוּשָׁלַיִם בְּנִירוֹת. אמר רבי אחא, לא תהא קורא בסמ"ך אלא בש"י, 'אָחַפֵּשׁ'. אמר הקב"ה מוציא אני אותה לחירות, כשם שהכתבתי בתורה וְכִי יָכֹה אִישׁ עֵין עֵבֶד או אֶת עֵין אֶמְתוֹ וְשָׁחַתָּה לְחַפְשִׁי שְׁלֹחֲנֹה, ואני הכיתי את 'שְׁתִּי' עֵינֵיהֶם של בְּנֵי, שנאמר (ישעי' כט, י) כִּי נֶסַךְ ה' עֲלֵיהֶם רוּחַ תְּרַדְמָה וְיַעֲצֵם אֶת עֵינֵיהֶם, אינו בדין שיצאו לחפשי? אמר רבי ברכיה, הכתבתי בתורה שֶׁשְׁנֵים יַעֲבֹד וּבִשְׁבָעִית יֵצֵא לְחַפְשִׁי חֲנֻם.

^ט כמבואר בגמרא סנהדרין (צח,): ואמר רבי יוחנן, אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי, או כולו חייב. בדור שכולו זכאי, דכתיב (ישעי' ס, כא) נַעֲמָךְ בָּלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ. בדור שכולו חייב, דכתיב (שם נט, טז) וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ וְיִשְׁתַּמֵּם כִּי אֵין מַפְגִּיעַ, וכתיב (שם מח, יא) לְמַעַנִי אֶעֱשֶׂה.

^י כמבואר ברמב"ם (תשובה ז, ה) דאין ישראל נגאלין אלא בתשובה, וכבר הבטיחה תורה שעתידין ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן.

^י כמו שהביא רבינו ביואל משה (א, מא) וז"ל : וק"ז הישמח משה זלה"ה (פרשת שמות בהפטורה, ובחלק ש"ס ומועדים באבקת רוכל) ביאר שקודם ביאת אליהו ומשיח יעשו תשובה תתאה, ואחר כך תשובה עילאה, ומתקיים בזה שניהם (באיכה רבה ה, כא), מה שאמר הקדוש ברוך הוא שובו אֵלַי וגו' (מלאכי ג, ז), וישראל אומרים הִשְׁכִּינֵנו ה' וגו' (איכה ה, כא), דהתשובה שעושים קודם ביאת אליהו ומשיח, הוי בבחינת שובו אֵלַי, ומה שעושים אחר ביאת אליהו ומשיח, הוי בבחינת הִשְׁכִּינֵנו ה'. ○ וכעין זה כתב [בעל] העקידה פרשת נצבים בשער המאה, שתהיה שני פעמים תשובה, אחת קודם ביאת המשיח ואחר כך תשובה יותר גדולה, ופירש שם הכתוב (ישעי' נה, ז) יָעֻזְךָ רָשָׁע דָּרְכּוֹ וגו' וַיֵּשֶׁב אֶל ה' וגו', דלכאורה כיון שעזב דרכו הרע עשה תשובה, ומה אמר אחר כך וַיֵּשֶׁב אֶל ה', אלא שעזיבת דרך הרע בלבד אינו תשובה שלימה, אלא שצריך אחר כך עוד תשובה יותר גדולה. ויש עוד כמה מאמרים בזה שמבואר ששני זמנים לתשובה, האחת קודם ביאת אליהו ומשיח, שזה בחינת שובו אֵלַי טרם התגלות המשיח, ואחר כך וַאֲשׁוּבָה אֵלֵיכֶם, ועוד יש זמן לתשובה על ידי ביאת אליהו ומשיח, שכחם רב ועצום להחזיר את כל ישראל כתשובה, וזהו בחינת הִשְׁכִּינֵנו ה'.

אפילו אַ איד ער טוט תשובה, פונדעסטוועגן די נשמה איז דאָך מלכלך פון די פתמי הנפש וואָס די אַלע ענוות האָבן געמאַכט. אפילו מ'קריכט אַרויס דערפון ונמחל לו, אָבער ביז מ'וואָשט זיך אָפּ [די כתמי הנפש], ביז מ'וואָשט זיך אָפּ פון די ענוות, איז נישט אַזוי לייכט, [כי צריך לזה תשובה שלימה וחזקה, או על ידי תעניות וסיגופים או יסורים]^ט.
[און] דאָס איז דאָך איינס פון די טעמים פאַרוואָס מ'איז סובל די אַלע חבלי משיח^כ.

כז

ולוח מעורר הכתוב שלא יצאו מהגלות בבחינת כולו וכאי שאו הוא ח"ו מלכלך בחובין

איבערדעם זאָגט ער לא תצא פצאת העבדים, מ'זאל נישט אַרויסגיין מלכלך בחובין. דעס איז די בחינה פונעם גלות, וואָס די תורה הקדושה האָט געזאָגט, האָט [דאָ] מ'רמז געווען לויטן זוהר הקדוש.

כח

ונמצא שבפרשה זו רמזים עניני הגלות והנאולה, וממילא נכלל בזה גם עניני חבלי המשיח, אשר מבואר בדברי הארז"ל שהחבלי משיח הם בסיבת הגלגולים, כי לפני הנאולה צריכין לגמור את כל התקונים של הנשמות, אף של דורות הקודמים שנתגלגלו בדורות האחרונים

איבערדעם דאָ זענען מ'רמז די אַלע ענינים, זעט אויס [בזוהר] אַז ער שמועסט פונעם גלות, דעם גלות וואָס מ'איז סובל, וואָס מ'איז אין גלות הן ביי די אומות, און הן דער גלות צווישן אידן^{כא}, גאַלְתֵּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וואָס אידן זענען אין עומק הגלות, [פון] וואָס מ'דאַרף 'אויסגעלייזט' ווערן.

איבערדעם איז די גאַנצע פרשה - זעט דאָך אויס [במדרשים] - די פרשה פון כי תקנה עֶבֶד עֶבְרִי [רומז על ענין הגלות והנאולה]^{כב}.

כט

ממילא אַז ער שמועסט פונעם גלות, [וואָס] איבערדעם [זענען] די אַלע ענינים וואָס מ'איז סובל [בגלות], די חבלי משיח.

ס'שטייט דאָך, דער אר"י הקדוש זאָגט דאָך^{כג}, [דעל חטאים של דורות הקודמים] איבער 'דעם' איז מען אויכעט סובל. די אַלע חבלי משיח, דאָס איז אויכעט פון די נשמות [המגולגלות עתה מדורות הקדומים].

^ט ועיין בענין זה בראשית חכמה שער התשובה (פרק ה), ובלקוטי אמרים (תניא) באגרת התשובה (פרק ב), ועוד.

^כ כדלהלן באות כט.

^{כא} רשעי ישראל מהערב רב, וכמבואר בזוהר הק' בכ"מ.

^{כב} ועיין עוד באור החיים הק' שהארין ברמזי הפרשה על ענין הגלות והנאולה.

^{כג} בשער המצות (פרשת ראה): לפי שאין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות להתברר מכל האומות כולם, בסוד וְשֶׁב וְקִבְּצָם מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפְצִיחַ גו' (נצבים ל, ג) וכו'. ונודע ומפורסם בדברי רז"ל תוקף הצרות העצומות שיהיו לישראל בחבלי המשיח והטעם הוא כי אז סיום ברירת הקדושה אשר ברגלין דאדם דקליפה, ושם תגבורת החיצונים וחלישות הקדושה המועטת אשר שם. וכאשר יושלמו רגלין להתברר, קדין כתיב (ישע' כה, ח) בְּלֶע הַמָּתָן לְנֶצַח, כמבואר במקומו.

ועיין עוד בתחלת ספר שער הכוונות וז"ל: הקדמה אחת בענין צרות המשיח. צריך לדעת מה שאמרו חז"ל (סנהדרין צו:): די לו להקב"ה באבלו, ודי להם לישראל באבלם. ומאמר זה יובן בהקדמה אחת, והיא כי קודם דור המבול ודור הפלגה היה הקב"ה משפיע שפע נשמותיו הקדושות ששים רבוא נשמות קדושות, עד שדור המבול קלקלו כל כך שבחר השי"ת לכלותם, כדי לצרופ אותם בנח ובבניו, כמו שנבאר אחר כך. וכן בדור הפלגה היו גם כן שפע הנשמות הקדושות על דרך הכולל, עד שפגמו בעון המגדל, וחילקם הקב"ה לשבעים שרים, ובירר לישראל לו, שנאמר (האינו לב, ט) כי חלק ה' עמו. וכשישראל נכנסו לארץ והיו ששים רבוא נשמות קדושות דור אחר דור, ופגמו גם כן בעון עבודה זרה שפיכות דמים גילוי עריות וכיוצא, והיה משלח להם

פֶּאֶר בִּיאַת הַמְּשִׁיחַ, ווען ס'איז די לעצטע זַמַּנִּים, וואָס אַלעס מוז צוקומען צום תִּיקוֹן, נעמט מען אָפֿיר די 'ערשטע' נְשָׁמוֹת. פֿון אַלע (דורות, ואפילו) פֿון דור הַמַּבּוּל און פֿון דור הַפְּלָגָה, ווערט דער תִּיקוֹן^כ. און מ'איז סובל יעדערער עקסטער לויט זיינע עֲנוֹת פֿון די פֿריערדיגע דורות, פֿון די פֿריערדיגע גִּלְגּוּלִים^כ. דעס זענען על כל פנים די חֲבֵלֵי מְשִׁיחַ.

ל

ואף שבאמת החבלי משיח הם גם בסיבות עונות הדור של עתה, אבל הא בהא תליא, שבאם היו עושין תשובה ומעשים טובים כראוי בדור של עתה, היו מתקנים גם החטאים שבגלגולים הקודמים בלא יסורים וחבלי משיח, אבל יען שחוטאים גם עתה, נעשים התקונים של דורות הקודמים ע"י הצרות של חבלי משיח

אַמֶּת הדבר, ס'איז ביידע אָמֶת.

(הן) אַז ס'איז תְּלוּי אין די חֲטָאִים [שעשו עתה בגלגול זה]. ווען מ'העט נישט געזינדיגט [עתה] העט מען די תְּקוּנִים [שלצורך גלגול הקודם] געקאָנט מאַכן אויף אַן אַנדערן אופן. [שהרין] מ'קאָן דאָך פֿאַררעכטן [ווילאנג מ'איז] בְּחַיִּים מיט תְּשׁוּבָה און מיט מַעֲשִׂים טוֹבִים, און ס'איז דאָ אַזעלעכע מַעֲשִׂים מיט וואָס מ'קאָן מִתְקֵן זיין [וואו לא היו צריכין ליסורים וחבלי משיח].

נאָר אָבער אַז דער חֲטָא איז גוֹרם, איז מען מוֹסִיף די 'פֿריערדיגע' [וצריכים לסבול חבלי משיח גם על החטאים שבגלגולים הקודמים, ובאופן זה הוא שמגיעים להתיקון].

לא

ועל דרך זה מפרש האר"י הק' בהפסוק פֶּקֶד עוֹן אָבֶת עַל בָּנִים, דמפרש בנמרא דהיינו כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם. דענין אבות ובנים, היינו גלגולים הקודמים שנקרא 'אבות' לגלגול זה שנקרא 'בנים'

אַזוי ווי ס'שטייט טאַקע, אַזוי ווי דער אר"י הקדוש זאָגט^כ [בביאור הפסוק פֶּקֶד עוֹן אָבֶת עַל בָּנִים] עַל שְׁלֹשִׁים וְעַל רַבְעִים (יתרו כ, ד), [אז] ס'ווערט נאָכאַמאָל מְגוּלָּל, פֶּקֶד עוֹן אָבֶת עַל בָּנִים (שם) מיינט מען נאָכאַמאָל די גִּלְגּוּלִים, עַל שְׁלֹשִׁים וְעַל רַבְעִים.

נביאיו להוכיח לראות אם יחזרו בתשובה כדי שלא יהיה צורך לעשות צירוף הצריך לנשמתם כמו חרב ורעב כו', וכשהעונות גברו ולא רצו לחזור בתשובה, וראה בחכמתו שצריך לעשות להם צירוף כולל, מפני שכבר לא יועיל להם להמית אותם במיתה כדרך בני אדם ושיחזרו בגלגול, כי העונות גברו כמו בדור המבול, ואז נחרב הבית. ו ואם תאמר, הרי אותם שעבדו עבודה זרה בדור אחר, או אותם שהמיתו לזכריה במקדש, לא קבלו עונשם, שכבר מתו [בזמן החורבן]. זה אינו, שהקב"ה המיתם כדי לגלגלם, ואותם עצמם שעבדו עבודה זרה בדור אחר, או שהמיתו לזכריה, הם עצמם באו בגלגול לקבל עונשם בחורבן הבית. וכל אחד קבל ענשו כפי מה שחטא, יש שנהנה בעבירה מעט, יהרג בצער היותר נקל שאפשר, וימות תיכף, ויש שנהנה הרבה וכו', הנה לאיש הזה ידקרוהו ויחיה ימי מספר ברעב ובחוסר כל, ויראה את בניו שחוטאים לעיניו ח"ו, הכל במדה במשקל כדי למרק כל אחד כפי מה שחטא. ואותם בני ישראל שנשאר מן החורבן, היה כור ומצרף להביא כל אותם הנשמות שנהרגו, ולכן בימי גלות בבל ובית שני היו פרים ורבים הרבה.

^כ ועיין בתהלים תפלה למשה (קמה ט, אות ג) בפסוק טוב ה' לָלֵל וז"ל: וזה סיבת אריכת הגלות, עד שִׁיִּצְרֹפוּ ויהיה כל אחד מישראל כסא ומעון לשכינה כביכול. וזה אמרו (סנהדרין צח.) וכו' היינו שידוככו מעצמם, אחישנא. לא זכו, בעתה, שאז דאי יודככו על פי הסיבות שסידר הבורא ית"ש. והיינו טוב, רצ"ל שיתגלה טוב האמת, בזמן שה' לָלֵל, רצ"ל שישרה שכירתו על הכל, ומפרש הטעם, וְיִרְחֲמֵנוּ עַל כָּל מַעֲשָׂיו, חסד הוא לבל ירח ממנו נדח, לכך ממתין עד שידוככו כולם.

^כ ועיין עוד להלן באות קסד, מענין שעתה הם גלגולי נשמות מדורות הקודמים.

^כ עיין בשער הפסוקים (יתרו) בביאור זה הפסוק, וז"ל: הנה הנשמות כולם נחערכו טוב ורע בחטאו של אדם הראשון וכו', אבל כל אחד כפי מדרגתו, ויש מי שרובו רע ומעוטו טוב, ויש להפך, ובוה יש מדרגות רבות, אבל אין צדיק בארץ אשר עשה טוב ולא יחטא, כי כולם מורכבים מטוב ורע כנוצר. ומי שרובו רע ונקרא רשע, ולהפך ונקרא צדיק. והנה הרשע בכל גלגול שמתגלגל להתברר, מוסיפין רשע חדש על הגלגול שעבר, ולכן נגמר ברורם חתך בארבע גלגולים לבד. והטוב שבהם נברר, וניתן לראוי לו שיהיה מושרש נשמתו, כמ"ש ז"ל (תניגה טו.) זכה נוטל חלקו וחלק חבירו בגן עדן, והרע הגמור נשאר בגן, וכולו פסולת גמור, והולך לאבדון ואין

[און] אַזוי ווי ס'שטייט¹² (בגמרא דהפסוק מיירי) כְּשֶׁאוֹחֲזִין מֵעֵשָׂה 'אַבוֹתֵיהֶם' בִּידֵיהֶם, [ולדרך האר"י הק' הכוונה] פון די פריעריגע גלגולים [שזה נקרא 'אבותיהם'], ווערט דאָס, מ'איז דאָס מַצָּרָף אינאיינעם.

איבערדעם זענען די חֲבֵלֵי מְשִׁיחַ, די אַלע וואָס מ'איז סובל, איז פון די פריערדיגע דורות, [ווייל] מ'פאַררעכט אַלעס [קודם ביאת משיח]. דאָס איז די בְּחִינָה.

לב

ישוב קושיא ב

וממילא מובן דברי הוזהר הקודש בפסוק ואלה המשפטים, דמפרש אַלִין אינאון סדורין דגלגולא, כי בפרשה זו נרמז ענין היציאה מהגלות, וממילא נרמז ענין התיקונים של כל הגלגולים ע"י החבלי משיח, שע"ז יוכל לצאת מהגלות איבערדעם דאָס קאָן זיין וואָס דער זוהר הקדוש שטעלט דאָ אַראָפּ [בפסוק וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים, אַלִין אינאון סדורין דגלגולא].

[ווייל] דער פסוק שמועסט דאָ לויט דעם [פון די גאולה]. - טאַקע אין מדרש שטייט דאָך אויך [כדלעיל בתחלת הדרוש] אַז דאָס גייט אַרויף אויף די גאולה, [ועל] ציין בְּמִשְׁפָּט תִּפְדָּה, [הפרשה של] כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָרִי. - ווערט דער גַּמֵר אָבער ביי די גאולה, ווערט דער גַּמֵר [התיקון אויך] פון די פריערדיגע נְשָׁמוֹת, די גלגולים [הקודמים, ולזה אמר אַלִין אינאון] סידורא דגלגולא, פון די אַלע פריערדיגע נְשָׁמוֹת.

לג

איבערדעם זענען דעם גאַנצע דור, די וואָס זענען סובל די חֲבֵלֵי מְשִׁיחַ, דאָס איז לויט די בְּחִינָה זייערע, פונעם פריערדיגן גלגול.

לד

איבערדעם זאָגט ער וְאֵלֶּה [הַמִּשְׁפָּטִים] דאָס איז די מִשְׁפָּטִים, דאָ סידורא דגלגולא. אַזוי ווי ער זאָגט דאָ ווייטער [בווזהר הקדוש], איבערדעם ווייטער זאָגט ער דערנאָך אויף דעם אַרויף [דעם דָּרש אויף] לֹא תֵצֵא כִּיצָאת הָעֶבְדִּים.

לו עוד תקוה כלל, כי אין בו נצוץ טוב כלל. אבל מי שרובו טוב, והם הצדיקים, אדרכא בכל פעם שמתגלגלים נתקנים יותר מבראשונה. אבל בהכרח הוא שבכל גלגול חוטאים איזה חטא משונה מן הגלגול שעבר, ולכן הם מתגלגלים עד שישלימו כל התרי"ג מצות כולם, ועד שיתקנו כל מה שחטאו בכל גלגול וגלגול, ועל ידי כך מתארכים עד אלפים גלגולים. ○ וזה שאמר הכתוב פֶּקֶד עוֹן אָבֹת עַל בְּנֵים עַל שְׁלֹשִׁים וְעַל רִבְעִים, רצ"ל שמביאם עד ארבעה גלגולים, ובגלגול השני נקראים 'בְּנֵים' בערך הראשון, ועוד אין להם תיקון כלל, אבל אין זה אלא לשונוֹאִי, שהם הרשעים הגמורים. אבל עם כל זה הקב"ה עֲשֵׂה חֶסֶד אחד, שהוא שיתגלגלו עד לְאַלְפִים דור, וזה הוא לְאַחֲבִי וּלְשִׁמְרִי מִצְוָתִי. [נמקור ענין זה הוא בוזהר (יתרו צא): ותיקוני זוהר (דף קב. קלח), וע"ע בשער הגלגולים (הקדמה ד, ועוד)].

ועיין עוד בספר הגלגולים (פרק ו) וז"ל בתוך הדברים: וז"ש עַל רִבְעִים לְשָׁנָי, כשאוחזין מעשי אבותיהם בידיהם, רצ"ל כי גלגול ראשון נקרא אב והשני נקרא בן, וכשאוחזין בידיהם מעשי אבותיהם, מעשי הגלגולים הראשונים, ועל כן נקראו לְשָׁנָי, אז אינם מתגלגלים אלא עד רבעים, שהם אחד חֲדָשׁ וג' גלגולים. אך כשמתחילין לתקן ומניחין מעשי אבותיהם, ועל כן הם נקראים אוהביו ושומרי מצותיו, ואז ועושה חס"ד (גימטריא לגול'ל) לאלפים, שיתגלגלו עד אלפים גלגולים, ואמנם לא דוקא אלפים, שאפשר שיתקונו בפתות מאלפים, אלא הכוונה שאם יצטרכו יהיו עד לאלפים.

¹² בגמרא ברכות (ו): בקש [נמשה] להודיעו דרכיו של הקב"ה, ונתן לו, שנאמר (תשא לג, יג) הוֹדַעְנִי נָא אֶת דְּרָכְךָ. אמר לפניו, רבונו של עולם מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו, יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו. אמר לו, משה, צדיק וטוב לו צדיק בן צדיק, צדיק ורע לו צדיק בן רשע, רשע וטוב לו רשע בן צדיק, רשע ורע לו רשע בן רשע. ○ אמר מר צדיק וטוב לו צדיק בן צדיק צדיק ורע לו צדיק בן רשע, איני והא כתיב פֶּקֶד עוֹן אָבֹת עַל בְּנֵים, וכתיב (דברים כד, טו) וְכֵנִים לֹא יוֹמְתוּ עַל אָבוֹת, ורמינן קראי אהדדי, ומשנינן לא קשיא הא כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם, הא כשאין אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם. אלא הכי קאמר ליה צדיק וטוב לו צדיק גמור צדיק ורע לו צדיק שאינו גמור רשע וטוב לו רשע שאינו גמור רשע ורע לו רשע גמור.

לה

ביאור בדברי הקדושת יו"ט ברמז התרגום - על פי דברי הוזהר
הקדושת יו"ט אמר קודם הסתלקותו, וְאֵלֶּיךָ דִּינָא דִּי "תסדר", שהדינים של שנת תרס"ד,
יהיו קְדָמִיהוּן, שיחולו על האומות ולא על ישראל. אבל לא ביאר את כוונת דבריו
דער זוהר הקדוש הייבט דאָ אָן [עם דברי התרגום] אֵילִין דִּינָא דִּי תִסְדֵּר קְדָמִיהוּן,
[מיט] דעם תרגום.

לו

אזוי ווי איך האב שוין אַמאַל געזאָגט, קען זיין איבערדעם האָט דער טאַטע
זכרוננו לברכה געזאָגט דאָס לעצטע יאָר ווען ער איז נסתלק געוואָרן.
ס'איז געווען דער לעצטער שבת^כ איז געווען פרשת מִשְׁפָּטִים.
האָט ער געזאָגט פֿרייטאַג צונאַכטס, וְאֵילִין דִּינָא דִּי תִסְדֵּר, דעם תרגום. ער איז
נסתלק געוואָרן אין שנת תרס"ד, האָט ער זיך געשטעלט אויף דעם תַּרְגוּם, [וואמר בדרך
רמז] וְאֵילִין דִּינָא דִּי תִסְדֵּר, די דינים פון [שנת] תרס"ד, קְדָמִיהוּן, זאָל זיין פֿאַר 'זיי'
[לאומות העולם].
אזוי האָט ער געזאָגט [בקוצר אמרים, און] מ'האָט אים נישט געקאַנט איבערפרעגן^{כט}
דעם פֿשֶׁט [בכוונת דבריו].
על כל פנים האָט ער דאָס מַרְמֵז געווען, וְאֵילִין דִּינָא דִּי תִסְדֵּר. ער האָט נישט
מער מִבְּאָר געווען.

לז

ויש לפרש דהיה כוונתו על פי דברי הוזהר דלעיל, שנרמז בכאן התעוררות הגאולה
ותיקוני הנשמות. ומסתמא הרגיש אז שהיה עת פקידה להתעוררות הגאולה
אַבער אַז מ'קוקט אין זוהר הקדוש [דלעיל] זעט מען [א שטיקל פֿשֶׁט בדברי הקדושת
יו"ט].
דער זוהר הקדוש זאָגט, ער שטעלט דאָ אויף דעם פסוק [דברי התרגום] וְאֵילִין
דִּינָא דִּי תִסְדֵּר, [ועל זה אמר אֵילִין איננו סדורין דגלגולא], אַז דאָס איז די גלגולי נְשָׁמוֹת,
וְאֵילִין דִּינָא דִּי תִסְדֵּר איז מַרְמֵז אויף די נְשָׁמוֹת, גלגולא דנְשָׁמוֹת.
מסתמא האָט ער דאָס מַרְגִּיש געווען טאַקע דעמאַלטס - זעט אויס - אין דעם יאָר
[שהיה אז ענין התעוררות הגאולה, וכנרמז בפסוקים אלו].

לח

ובאמת מן שנת ת"ר לאלף הששי, הוא בכל שנה ושנה זמן התעוררות הגאולה.
וכמובאר בוזהר דמאז כבר הוא בבחינת ערב שבת אחר הצהרים
און דער אָמֶת, יעדעס יאָר איז אַן הַתְעוֹרְרוּת [הגאולה], אין די לעצטע זְמַנִּים, נאָכ'ן
[שנת ת"ר אין] אַלף הששי. פון אַלף הששי, פון נאָך שנת ת"ר.
אזוי ווי ס'שטייט אין זוהר הקדוש^ל [ברמז הפסוק] בְּשָׁנָה יֵשׁ מְאוֹת שָׁנָה לַחַיִּי נח,

^כ כי הקדושת יום טוב נסתלק אור ליום ב' תרומה (זונטאג נאכט) תרס"ד, שהוא ליל כ"ט שבט. ○ [ונבדוק אגב,
בשנת תשי"ז חל כ"ט שבט ביום ה' תרומה].

^{כט} מחמת כובד חוליו.

^ל בוזהר הקדוש (וירא קי): וּבְכָל שְׁתֵּינָן וְשְׁתֵּינָן מִהֵוָּא אֵלֶּף שְׁתֵּינָתָא, אֶתְמַקֵּף ה"א וְסִלְקָא בְּדִרְגוּי לְאַתְמַקֵּפָא.
וּבְשִׁית מֵאָה שְׁנִין, לְשְׁתֵּינָתָא, יִתְפַּחְחוּן תְּרַע דְּחִכְמָתָא לְעִילָא, וּמִבְּרַעֲי דְּחִכְמָתָא לְתַתָּא, וְיִתְמַקֵּן עֲלֵמָא לְאַעֲלָא

אז נאך שנת ת"ר, - דער אלף הששי איז דאך אזוי ווי 'ערב שבת', [ולאחר שנת ת"ר] אזוי ווי ערב שבת 'נאכמיטאג', - הייבט זיך אן התעוררות הגאולה [שמכנים ליום שכולו שבת].

איבערדעם איז יעדעס יאר אן ענין גדול. [און] בעווננו הרבים יצאו מה שיצא לא.

לט

שייכות סגולת ימי השוכב"ם לפרשת משפטים - ולשבת מברכין החודש
בפרשה זו נרמזו החשבונות וההתעוררות של הגאולה, אשר הגאולה תלוי בקיבוץ נדחים,
שבכלל זה הוא תיקון החטא, להעלות כל הניצוצים הנדחים בתוך העלאות נשמות הנדחות

אבער על כל פנים אין די סדרה פרשת משפטים [נרמז התעוררות הגאולה מן הגלות]. -
באמת אין כל התורה כולה איז דאך ענינים גבוהים. - נאך דא [בפרשת משפטים] שטעלן
זיי אריין - זעט אויס - אלע ענינים [של הגלות וגאולה], די חשבונות פונעם לעצטן זמן.

מ

איבערדעם אין א שנה פשוטה איז דאך די וואך פון משפטים די לעצטע וואך פון
די ימי השוכב"ם. און אין א שנת עבור האט מען נאך, קומען נאך צי נאך משפטים
די שוכב"ם ת"ת, תרומה תצוה, [וואס] דאס איז בנין המקדש.

משפטים איז דער גמר פון מתן תורה, [דכתיב בה] נעשה ונשמע. און [לדרכינו כתיב
בה] די אלע דינים פון כי תקנה עבד עברי [שנרמז בהם התעוררות הגאולה]. און די
התעוררות הגאולה איז דאך אויך תלוי אין דעם תיקון פון חטא הידוע.
דער קבוץ נדחים, איז דאך אויכעט תלוי אין דעם.

מא

ובפרט שבשבת משפטים הוא גם שבת מברכים החודש, אשר בכל "שבת מברכים" הוא
זמן המסוגל לתיקון החטא. ולכן מבקשין על זה בברכת החודש, באומרים ויקבץ נדחינו

איבערהויפט ווען מ'איז מברכין החדש^א, ווי מ'זאגט^ב ויקבץ נדחינו [מאריבע
כנפות הארץ]. ויקבץ נדחינו מיינט מען דאך אויכעט די נשמות הנדחים, די וואס זיי
ווערן נדח דורך דעם חטא. די אלע ניצוצי קדושה, דאס איז דאך א בחינה פון נשמות.
דאס גיהער צו [ענין] קבוץ נדחים, אזוי איז דאך ידוע.

מב

וכן בברכת תקע בשופר, שהוא ברכה ראשונה בסדר הגאולה,
יסרו לבקש על זה באומרים וקבצנו יחד מאריבע כנפות הארץ

איבערדעם הייבט מען דאך אן [בתפלת י"ח] דאס ערשטע [בקשה] פון די 'גאולה',
[מיט ברכת] תקע בשופר גדול, [שאומרים שם] ושא נס לקבץ גליותינו וקבצנו [יחד]
מאריבע כנפות הארץ. מיינט מען דאך [בתפלה זו, גם ענין הקיבוץ והתיקון] וואו ס'איז
פארשפרייט די אלע ניצוצים הקדושים דורך דעם חטא, וואס ס'איז אין די עמקי
הקלפות, אז דער בורא כל עולמים זאל עס מחזיר זיין למקום הקדושה.

^א בשביעאה, כבר נש דמתתקן ביומא שתינתא מפי ערב שמשא לאעלא בשבתא, אופי הכי נמי, וסימנך (נח ז, יא)
בשנת שש מאות שנה לחיי נח וגו' נבקעו כל מעינת תהום רבה.

^ב הוא מלשון הגמרא (עבודה זרה ט.). ומביאו רבינו להלן באות קסד.

^ג וכמו שהוא ברוב השנים בפרשת משפטים, שהוא או שבת מברכין או שבת ר"ח. ובשנת תשי"ז היה אז שבת
מברכין, וראש חדש אדר ראשון חל ביום ר' ד' תרומה.

^ד בברכת החודש (ד"ה מי עשה נסים).

מג

ועכ"פ בפרשת משפטים מסוגל לתיקון, וביותר כשחל גם בשבת מכריזים, ובפרט שהוא שבת מברכין חודש אדר שהוא התחלת חדשי השמחה המסוגלים להגאולה, ואף בשנת עיבור כשנכנסין לאדר ראשון איבערדעם שטייט דאך^ל אויף דעם, אַז אייביג כְּשֶׁמְבָרְכִין הַחֹדֶשׁ [מסוגל לתיקון החטאים].

איבערהויפט היצטערט אין די וואָך (משפטים) און דער חודש (אדר), ווען ס'געפאלט זיך מִשְׁפָּטִים, [און] מ'איז מְבָרְכִין הַחֹדֶשׁ פון דעם חֹדֶשׁ הַגָּאוּלָּה. [שהרי] אין חודש אדר הייבט זיך אָן הַתְּעוּרֹרוֹת הַגָּאוּלָּה. אַלעמאַל (בשנה פשוטה) איז עס איין אדר, אַצינדערט (בשנת העיבור) האָט מען צוויי אדר'ן, אָבער על כל פנים [גם באדר ראשון] איז אויך עפעס דערינען [התעוררות הגאולה]. על כל פנים אין די ביידע אדר'ן הייבט זיך אָן אַ בחינה פון די יְמֵי שְׂמֻחָה. איבערדעם דאָס זענען דאָך שוין די יְמֵי שְׂמֻחָה [המסוגלים להגאולה, און] פֶּאָר דער גאולה ברויך צו זיין קבוצ נְדָחִים.

מד

ועל כן הומן גרמא להתעורר בתשובה ותיקון המעשים, וכדרשת הוהר שלא נצא מהגלות כשהם מְלַכְלָךְ בְּחוּבִין על כל פנים דאָס איז די וואָכן וואָס זענען מְסַגֵּל אויפן תיקון פון חטא הידוע, ס'איז ידוע אַז דאָס ליגט דערינען [דער ענין פון] קבוצ נְדָחִים. איבערהויפט פֶּאָר די גָּאוּלָּה, אין דעם איז דאָך אָרדאי תְּלוּי [די גאולה]. אַזוי שטייט דאָך אַרויס אין די גמרא, די גמרא רופט עס אין נדה (ג:) המשחקין, [וקאמר] די זענען מעכבין את המשיח. [די] וואָס זענען פֿוֹגֵם אין דעם חָטָא, דאָס איז אַן עֶכּוֹב הַגָּאוּלָּה. אין דעם איז תְּלוּי גָּאֻלָּתְךָ שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

מה

נאָר בעונינו הרבים, מ'איז נישט מְשִׁים אַל הַלֵּב דאָס גוֹדֵל הָעֵינִין. איבערהויפט אין די לעצטע יאָרן, די לעצטע יאָרן וואָס מ'וואָרט שוין אויף די גָּאוּלָּה, אַז מ'העט די זְכִיָּה געהאַט מ'העט זיך געקאַנט אָפּהיטן מ'זאָל נישט פֿוֹגֵם זיין [להבא, און] מ'זאָל מְתַקֵּן זיין וואָס מ'האָט פֿוֹגֵם געווען [לשער]. דאָס ערשטע איז אויך דער עיקר אויף 'ווייטער' [אלהא, שהוא ענין] עֲזִיבַת הַחָטָא [שהוא מעיקרי התשובה], מ'זאָל האָבן אָפּגעהיטענע אויגן און אָפּגעהיטענע געדאַנקען. און מ'זאָל [אויך] מְתַקֵּן זיין וואָס מ'האָט 'פריער' פֿוֹגֵם געווען, [וואָס] אין דעם איז דאָך תְּלוּי גָּאֻלָּתְךָ שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

מו

מ'זאָל מיר די זְכִיָּה האָבן טאַקע דעם וואָס דער זוהר הקדוש זאָגט לא תַּצַּא כְּצֵאת הָעֶבְדִּים.

וואָס פֶּאָר אַ שאַרף וואָרט איז דאָס, וואָס דער זוהר הקדוש זאָגט דאָ ! מ'האָפט דאָך אויף די גָּאוּלָּה, 'עפעס וועט דאָך ווערן' מיט אידן, ס'וועט דעך 'דאָך' עפעס ווערן, מ'זאָל נישט אָנקוקן [בזמן הגאולה] כְּצֵאת הָעֶבְדִּים, מ'זאָל אַרויסגיין תְּלִילָה כְּצֵאת הָעֶבְדִּים, מְלַכְלָךְ בְּחוּבִין, פֶּאָרשמירט.

^ל וכמבואר בסידורי האר"ל (סידור ר' שבתי ור' קאפלי ועוד) דבזמן שמברכין החודש הוא זמן המסוגל לתיקון היסוד, וכתבו שם כוונות על זה בנוסח ברכת החודש, וגם נדפס שם נוסח יהי רצון המיוסד על תיקון זה.

מז

מ'זאָל די זכּיה האָבן, ביז דערווייל.

דאָס 'ערשטע' ברויך מען גרויס סײַענא דשמיא יעדער איד, מ'זאָל זוכּה זיין צו די גאָולע. מ'זאָל מיר די זכּיה האָבן צו דערלעבן גאָלען של ישׂראל.
מ'זאָל מיר נאָך זוכּה זיין צו זען, צו זען בישועת כל ישׂראל ושמחתן.
זוכּה זיין צו זען התגלות כבוד שמים עלינו.

מח

נאָר 'עקסטערדעס', ווער ס'וועט די זכּיה האָבן זוכּה צו זיין [להגאולה, דארף אויך]
מ'זאָל די זכּיה האָבן עס מקבל צו זיין בשמחה ובנחת, נישט בעונינו הרבים מיט גרויס בושע.

[שהרי] אַז מ'וועט אַרויסגיין כּצאת העבדים מלכלך בחובין, וויאָזוי וועט מען מקבל זיין פּני משיח צדקנו אַז מ'איז מלכלך בחובין.

מט

מ'זעט דאָ אין מדרש^{לה}, שטייט אַרויס אין די וואָך, שטייט אַרויס אַז הקב"ה וועט פאַרשרייבן אַז מ'האַט גורם געווען די ישועה, ווער ס'היט אָפּ די משפּטים.
לויט דעם ליגט דאָס [דברי המדרש] אין [דעם] זוהר הקדוש, [שהפסוק רומז על] סידורא דגלגולא. [ווייל] אַז מ'היט זיך אָפּ די תּכונת הנפש, די כתמי הנפש מ'זאָל מתקן זיין, וועט הקדוש ברוך הוא פאַרשרייבן אַז מ'איז געווען פון די וואָס זיי האָבן געברענגט די ישועה.

נ

ממילא ווער ס'וועט דאָס נישט קענען זאָגן, אַזי לאַותה בושע ואַזי לאַותה פּלימָה !
איבערדעם זאָגט ער לאַ תּצא כּצאת העבדים, אַזוי ווי ס'איז, אין דער בחינה.

נא

ישוב קושיא ה

בקיזור הפסוק כצאת משה אל האהל

ברש"י מפרש, דלכן לקח משה את האהל ונטה לו מחוץ למחנה, לפי שחטאו בעגל ונעשו מנודים להקב"ה, לכן אמר משה מנודה לרב מנודה לתלמיד, ויצא מחוץ למחנה

די מסורה איז די זעלבע [מרמז]^{לי}.

[דהנה בביאור פסוק] כצאת משה אל האהל, משה רבינו האָט געמאַכט אַן אהל מועד מחוץ למחנה, ער האָט געמאַכט אַן אהל מועד מחוץ למחנה^{לי}, זאָגט רש"י^{לח} [שאחר העגל אמר משה] מנודה לרב מנודה לתלמיד, ער איז אַוועק געגאַנגען [הרחק מן המחנה].

^{לה} במדרש המובא בתחילת הדרוש (באות א): כי קרובה ישועתי לבוא וכו', אמר הקב"ה אני מביא את הישועה וכו', ומי שהוא עושה משפט כותב אני עליו שהוא מקרב את הישועה וכו'.

^{לי} במסורת הפסוק לא תצא כצאת העבדים, דרומז עד כמה צריכין להשמר שלא יתלכלכו בעונות בהיותם יושבים בגלות בין העמים והערב רב.

^{לז} זה לשון הפסוקים שם (תשא לג, ד-ה): ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה, הרחק מן המחנה, וקרא לו אהל מועד, והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה, והיה כצאת משה אל האהל יקומו כל העם ונצבו איש פתח אהלו והביטו אחרי משה עד באו האהלה.

^{לח} ברש"י (תשא שם, ו): יקח את האהל, לשון הנה, הוא לוקח אהלו ונטהו מחוץ למחנה, אמר, מנודה לרב מנודה לתלמיד. [פירוש, ישראל מנודים לרב שהוא הקב"ה, גם מנודים לתלמיד, כלומר לי, שאני תלמיד של הקב"ה (שפתי חכמים)]. [ומקור דברי רש"י הוא בתנחומא (תשא, כו), ונוף הענין דמנודה לרב מנודה לתלמיד, הוא מימרא להלכה בגמרא מו"ק (טו)].

נב

ובוהר איתא ב' פשטים, א' כי על ידי שיצא מן המחנה עי"ז לא נפגם משה, וב' שגם עתה כשיצא היה איוה בחינת פגם, במה שלא היה אוהל נצח, רק אוהל 'מועד', דהיינו זמני

אין זוהר הקדוש שטייט אויך צוויי פֿשטים^{לט}, (בביאור לשון הפסוק) וְקָרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד^מ. איין פֿשט איז לְטוֹכָה^{מא}, אַז ער איז אַרויס געגאַנגען (כדי) ער זאל נישט חלילה נפֿגם ווערן, אַז ער איז נישט נפֿגם געוואָרן (ווייל) ער איז געווען צווישן (זיי), איבערדעם איז ער 'ארויס' געגאַנגען פון דָאָרט.

און נאָך אַ פֿשט זאָגט ער, אַז ס'איז יאָ געווען אַ פֿגם, (ולכן קרא לך) אֹהֶל "מוֹעֵד", אַז ס'איז נאָר אויף אַ צייט. 'פריער'^{מב} איז געווען אַ נִצְחִיחוּת, (ווייל) ס'איז נישט געווען קיין מִיתָה, 'נאָכדעם'^{מג} איז געווען וְיִתְנַצְּלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֲדֵיכֶם (תשא לג, ו), מיט דעם איז צוריק געוואָרן (אָכֵן פֿאַדֶם תִּמְוֹתֶיךָ (תהלים פב, ו)), אַזוי ווי ס'איז געווען נאָכ'ן חטא אדם הראשון.

נג

ועב"פ רואין מזה שאף משה הוצרך להשמר שלא לישב בין החוטאים. ומה נלמד בקל וחומר, עד כמה צריכין להתרחק מחבורת חוטאים ורשעים

אַבער על כל פנים - [אז] משה רבינו [בעצמו] איז אויך נפֿגם געוואָרן, איז אויך געווען אַ פֿגם, איז דאָך שווער צו זאָגן, - אַבער על כל פנים ווייל ער איז געווען צווישן כלל ישראל (שנפגמו בחטאם, על כן נמשך גם אצלו בחינת אהל 'מועד', שהוא רק לזמן). און בַּאֲמַת ס'איז דאָך איין פֿשט איז דאָך 'אַזוי' (דהיינו לטובה שאצלו לא היה פגם, נאָר אַז)

^{לט} בוהר הק' (בראשית נב: וכן בפרשת תשא קצד): תא חזי, עד לא חטא אדם, הוה סליק וקאים בחכמה דנהירו עלאה, ולא הוה מתפרש מאילנא דחיי. כיון דאסגי תיאובתא למנדע ולנחתא לתתא, אתמשך אבתריהו, עד דאתפרש מאילנא דחיי וכו'. • כגוונא דא עד לא חבו ישראל, בשעתא דקיימו ישראל על טורא דסיני, אתעבר מנייהו וזיקמא דהאי חזינא, דהא כדון בטול יצר הרע הוה מעלמא ודחיו ליה מנייהו, וכדון אתאחידו באילנא דחיי, וסלקו לעילא ולא נחתו לתתא וכו', וכדון חגר לון קודשא בריך הוא חגורין דאתון דשמה קדישא, דלא ייכול לשלטא עליהו האי חזינא ולא יסאב לון בקדמיתא. כיון דחטאו בעגל, אתעבר מנייהו כל אנון דרגין ונהורין עלאין, ואתעברו מנייהו אנון חגורין מניינין דאתעטרו משמא עלאה קדישא, ואמשיכו עליהו חזינא בישא כמלקדמין, וגרמו מותא לכל עלמא וכו'. • תא חזי, מה כתיב בהו, ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חובב, דאתעבר מנייהו אנון מניינין דאתחגרו בהון בטורא דסיני, בגין דלא ישלוט בהו ההוא חזינא בישא. כיון דאתעבר מנייהו, מה כתיב, ומשה יקח את האהל ונסה לו מחוץ למחנה חרסן מן המחנה. אמר רבי אלעזר מאי האי קרא לגבי האי, אלא כיון דידע משה דאתעברו מנייהו דישאל אנון וזינין עלאין, אמר קא ודאי מכאן ולהלאה חזינא בישא יית לדיקרא בינייהו, נאי יקום מקדשא הקא בינייהו, יסתאב. מיד ומשה יקח את האהל ונסה לו מחוץ למחנה חרסן מן המחנה, בגין דחטא משה דהא כדון ישלוט חזינא בישא מה דלא הוה מקדמת דנא. • וקרא לו אהל מועד, וכי לא הוה בקדמיתא אהל מועד. אלא בקדמיתא 'אהל' סתם, השתא 'אהל מועד'. מאי 'מועד', רבי אלעזר אמר לטב, ורבי אבא אמר לבישא. רבי אלעזר אמר לטב, מה מועד דאיהו יום חדוה דסיקרא דאתוספא ביה קדושה, מה מועד לא שלטא ביה פגמיותא, אוף הכא קרא לה בשמא דא, לאחזאה דהא אתרחיק אוהל מבינייהו ולא אתפגים, ועל דא וקרא לו 'אהל מועד' כתיב. ורבי אבא אמר לבישא, דהא בקדמיתא הוה 'אהל' סתם, כמא דאת אמר (ישע' לג, כ) 'אהל' בל יצען בל יסע ויתדחיו לנצח, והשתא אהל מועד, בקדמיתא למיהב חזין ארוכין לעלמין דלא ישלוט בהו מותא, מכאן ולהלאה 'אהל מועד', כמא דאת אמר (אייב ל, כג) ובית 'מועד' לכל חי, השתא אתייהב ביה זמנא וחזין קצובין לעלמא. בקדמיתא לא אתפגים, והשתא אתפגים. בקדמיתא חבורתא וזווגא דסיקרא בשמשא דלא יעדון, השתא אוהל 'מועד', זווגא דלהון מזמן לזמן, ובגניי כד וקרא לו אהל 'מועד' מה דלא הוה קודם.

^מ לשון 'אויך', היינו מלבד מה שמבואר במדרשים ב' פשטים באותו ענין, לענין הפסוק והביטו אחרי משה אם מתפרש לגנאי או לשבח (וכלהלן באות טז הערה מז). או הכוונה מלבד דברי רש"י דלעיל, איתא גם בוהר כעין זה שהוצרך משה לצאת, ושם איתא ב' פשטים.

^{מא} כלפי משה, שלא היה אצלו שום פגם. משא"כ לפשט השני.

^{מב} לאחר מתן תורה, וקודם שחטאו בעגל.

^{מג} לאחר שחטאו בעגל.

דורכדעם איז ער אַרויס פֿאַצאָט מֶשֶׁה אָל הָאֱהָל, איז ער נישט געווען צווישן אידן, ווייל ער האָט געזען ס'איז אַ פֿגם [בתוך המחנה, וכשיצא לחוץ לא היה בו פגם].

נד

[אָבער על כל פנים פון דעם זעט מען דאָך, אז] אפילו משה רבינו האָט אויך מוֹרָא געהאַט [להיות בין החוטאים], אויף דעם אַרויף [לקח משה את אהלו ונטה לו מחוץ למחנה], ער האָט אויך זיך געמוזט מִפְּרִישׁ זיין. ווייל דורכן חֲטָא הֶעֱגֵל, אַז ס'איז געוואָרן חֲטָאִים צווישן אידן, וואָס דער חֲטָא הֶעֱגֵל האָט געברענגט, האָט ער אויך געמוזט אַרויסגיין חוץ לָאֱהֶל^מ.

נה

פון דעם זעט מען דאָך [כמה צריך זהירות מרובה, לשמור על שלמות הנשמה שלא תתלכך ח"ו בעונות, ובפרט בהיותו בגלות, לבטלי התערב עם שונים, ולהתרחק מהם ומהמונם. (מדברי יואל)].

נו

ולזה כאן בפסוק לא תִצָּא בְּצֵאת הָעֶבְרִים, דפירושו להשמר שלא יצאו מִלְּכָלָךְ בְּחוּבֵין, רומז המסורה בפסוק בְּצֵאת מֶשֶׁה אָל הָאֱהָל, שמשם נלמד עד כמה צריכין להזהר שלא להתלכך בחטא, ואף שלא לישב בין החוטאים, וכל שכן בגלות כשיושבין בין העמים והערב רב, עד כמה צריכין להתרחק ולהתברל מהם

דאָס קען זיין איז מִרְוָמָז [בפסוקי המסורה].

דער פסוק ווייזט, די מסורה ווייזט דאָס, ווי ווייט מ'ברויך סײַעֲתָא דְשִׁמְיָא.

די מסורה [דאָגט], וְכִי יִמְכַר אִישׁ אֶת בְּתוֹ [בגלות, וכפירוש הזוהר. און] אַז מ'איז אין גְּלוּת, זעט מען זיך אַרום [וואו מ'איז] אַרומגערינגלט, זעט מען זיך אַרומגערינגלט, מ'איז אַרומגענומען מיטן שְׁפִלוּת הַדּוֹר, אַזוי ווי מ'איז בְּגוֹלָה, צי צווישן די אומות, צי צווישן עַרְב רַב. [ולכן] ברויך מען האָבן גרויס סײַעֲתָא דְשִׁמְיָא אַז מ'זאָל נישט אַרויס פֿאַצאָט הָעֶבְרִים, מִלְּכָלָךְ בְּחוּבֵין.

ווייל והראיה בְּצֵאת מֶשֶׁה אָל הָאֱהָל, משה רבינו האָט אויך געמוזט אַרויס פונעם אֱהֶל^מ. זעט מען דאָך ווי גרויס מ'דאַרף האָבן סײַעֲתָא דְשִׁמְיָא, אַז מ'לעבט מיט [עם אנשים חוטאים].

און 'היינט שוין נאָך^מ אין די לעצטע דורות, די שווערע צייטן.

נז

סיום ישוב קושיא ה - מדברי יואל

[וזאת תורת המסורה, וְכִי יִמְכַר אִישׁ אֶת בְּתוֹ לְאִמָּה, כמו שנחבאר דקאי על כנסת ישראל, אשר צוֹרֵם מִכָּרֶם להיות עבדים בגלות, לא תִצָּא בְּצֵאת הָעֶבְרִים, מזהירים הכתוב שישמרו עצמם לבטלי יתערבו בין הגוים ובין הערב רב, כי עלולים הם ללכלך נשמתם, על כן עליהם להיות מופשרים ומוברלים מהם, כדי שלא יצאו מן הגלות מטונפין בחובין כעבדים.]

וראיה לדבר, עד כמה פוגמת ההתערבות עם חטאים, מהפסוק בְּצֵאת מֶשֶׁה אָל הָאֱהָל, שיצא משה רבינו ממחנה ישראל ונטה אהלו הרחק מחוץ למחנה, בכדי שלא יפגם בינותם. ואם משה רבינו ע"ה היה מתירא שלא יפגם בין עובדי עבודה, על אחת כמה וכמה שעלינו לזהר בכך, ומכל שכן באלו דורות האחרונים, כמה סײַעֲתָא דְשִׁמְיָא צריך לכך].

^מ פירוש: חוץ למחנה.

^מ פירוש: פונעם מחנה.

^מ פירוש: מכל שכן.

נח

ואם תאמר האך נוכל לעמוד בנסיונים הקשים כאלה בזמן הגלות כשיושבין ביניהם, לזה רומז עוד המסורה בפסוק **וְאֶהְיֶינָהּ שְׂמֵשׁ בְּנִבְרָתוֹ**, דמפרש הישמח משה שיש ללמוד מהשמש שתנועתו הולך להיפך מן תנועות גלגל הגדול המקיף אותו, וכמו כן העצה הוא לילך נגד כל התנועות ומניעות המקיפים אותו ולא להתפעל מהם [ולבל יפול רוח האדם בקרבו לאמר איך אוכל עמוד בנסיונות הקשים על כל צעד ושעל, על זה קאמר (בפסוק השלישי) **וְאֶהְיֶינָהּ שְׂמֵשׁ בְּנִבְרָתוֹ**].

ויובן על פי מה שכתב הישמח משה (פרשת וירא) לפרש פסוק זה בהקדם דברי ספר **אגודת אוזב** (קלח ג, גבעול א) שהשמש יש לה ב' תנועות, תנועה ישרה שלא היא ממערב למזרח, אלא שגלגל היומי מקיפה בכל יום סביבות הכדור ממזרח למערב, כי [הגלגל] הוא גדול, והשמש בהכרח נגרתת אחריו, אבל מכל מקום מעט מעט הולכת תנועתה הישרה ממזרח למערב, עד שתשלים בשם"ה ימים להקיף הכדור פעם אחת, וכו'. והנמשל הוא דכן הצדיק יאחז דרכו ללכת להשלים רצון קונו לגשת אל הקודש, אף אם תנועות הפכויות המרחיקות מקיפין אותו, והוא היצר הרע, וברבות הזמן ישלים חוקו האמיתי, ועל מקומו יבא בשלום. וזהו שנאמר **וְאֶהְיֶינָהּ שְׂמֵשׁ בְּנִבְרָתוֹ**, יצא שאוהבי ה' הם עושים מעשה השמש כאמור, לבלי השגיח על המנועות והעיוכים, עכ"ל היש"מ.

וזה שרמוזה המסורה בפסוק **וְאֶהְיֶינָהּ שְׂמֵשׁ בְּנִבְרָתוֹ**, להורות לנו את הדרך אשר ממנו נקח לעבוד את ה' אף בהיותנו כבושים בגולה ומעורבים בין האומות המרחיקים אותנו מעבודתו, ע"י שנלך בתנועה הפכויות נגדם לבלתי עשות כתועבותם. (מדברי יואל).

נט

עוד בענין הפסוק **בַּצָּאת מֹשֶׁה אֶל הָאֱהָל**

בדברי רבותינו יש ב' פשטים בענין הנאמר שם **וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה**, אם הוא לשבח או לגנאי

קעץ זיין, [אויף דעם] **בַּצָּאת מֹשֶׁה אֶל הָאֱהָל וְגו'** **וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה**, [איז דאָ צוויי פֿשֿטִים^{מז}].

איינ פֿשֿט [איז] - **און רש"י ברענגט דעם פֿשֿט^{מח} - [אז] ס'איז לִשְׁבַח**. זיי האָבן געקוקט [אחרי משה, ואמרו] **אֲשֶׁר יִלּוֹד אֶשֶׁה אֲזַ עַר אִיז זוכה צוין אַזאַ גרויסקייט, אַז די שְׂכִינָה איז געווען שְׂרִיָּה בְּתוֹךְ אֶהָל**.

און ווידעראום איז דאָ איין פֿשֿט חלילה לַגִּנָּאי, - דער תרגום יונתן ברענגט דעם פֿשֿט^{מט}, - [אז] די רִשְׁעִי יִשְׂרָאֵל האָבן געקוקט אויף אים בַּעֲיֵן רַע, וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה, זיי האָבן אויסגערעכנט דאָרטן, ווי דער מדרש זאָגט^נ, דְּבָרֵי גִנָּאי האָבן זיי אויף אים

^{מז} בתנחומא תשא (סימן כו): **וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה**, רבי אמי דרש לשבח, טובא לַיְנוּקָא דְּהָא כְּדִין יִנְקִין [אשרי למינקת שהניקה בן כזה. עץ יוסף]. רבי יצחק דרש לגנאי, **הוּא מִסְתַּכְלִין מֵאֲחֹרָיו** ואמרין חֲמִי צִנְאִרְיָה חֲמִי שְׂקִיָּה, אֲכִיל מִדִּין שְׂתִי מִדִּין [ראו שוקיו ראו צוארו איך שמנים ורחבין מפני שאוכל משלנו. עץ יוסף].

ובשמות רבה (פקודי ו, ט): ולמה אמר להם משה בואו ונעסוק במשכן ונחשב לפניכם, אלא ששמע משה ליציני ישראל מדברים מאחוריו, שנאמר (תשא שם, ט) **וְהָיָה כְּבֹא מֹשֶׁה הָאֱהָלָה יָרֵד עֲמוּד הָעֵנָן וְעָמַד הָאֱהָלָה וְדָבַר עִם מֹשֶׁה, וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה**. ○ ומה היו אומרים, רבי יוחנן אמר **אשרי יולדתו של זה, ומה היא רואה בו, כל ימיו הקב"ה מדבר עמו, כל ימיו הוא מושלם להקב"ה**, זהו **וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה**. ○ רבי חמא אמר, היו אומרים חֲמִי קָרָל דְּבִרְיָה דַּעֲמָרָם (פירש במתנות כהונה: אחד אמר לחבירו בא וראה צוארו של משה כמה הוא שָׂמֵן, כל זה הוא ממה שלקח משלנו), וחבירו אומר לו **אדם ששלט על מלאכת המשכן אין אתה מבקש שיהא עשיר**. כששמע משה כך, א"ל משה, חייכם נגמר המשכן אתן לכם חשבון, אמר להם בואו ונעשה חשבון, **הוּא אֶלָּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן**.

^{מח} ברש"י (שם, ח): **וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה**. לשבח, אשרי ילוד אשה שכך מובטח, שהשכינה תכנס אחריו לפתח אהליו.

^{מט} בתרגום יונתן (שם): **וְהָיָה כִּד הָיָה נָפִיק מֹשֶׁה מִן מִשְׁרִיתָא וְאִזְלִיל לַמִּשְׁכָּנָא, קִימִין כָּל רִשְׁעֵי עָמָא וּמִתְעַתְּדִין גָּבַר בְּתַרַע מִשְׁכְּנִיָּה, וּמִסְתַּכְלִין בַּעֲיֵנָא בִּישָׁא אַחֲרֵי מֹשֶׁה, עַד זְמַן מִיַּצְלִיָּה לַמִּשְׁכָּנָא**.

^נ בתנחומא ושמות רבה, המובא לעיל בהערה מז.

געזאגט. זיי האָבן אים נאָכגעקוקט, מ'האַט אויף אים געזאָגט דְבָרֵי גִנָּאי.

ס

וויש להתבונן דלכאורה אותן שאמרו דברי גנאי, למה אמרו זאת רק כשיצא משה מן המחנה. והגם שבדאי לא הרהיבו לומר בפניו, אבל המחנה ישראל היה גדול, והיו יכולין לומר שלא בפניו, גם כשהיה במחנה

לכאורה די דְבָרֵי גִנָּאי, פאַרוואָס האָבן זיי עס געזאָגט ווען ער איז 'אַרויס' פונעם אהֵל. מ'האַט דאָך דאָס געקענט זאָגן ווען ער איז געווען 'אינעווייניג' אויכעט. אפשר קען זיין [אז] בְּפָנָיו האָבן זיי זיך נישט געטרויעט. אָבער [עדיין קשה שהרי] ס'איז דאָך געווען די מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל איז דאָך געווען גרויס, [ולא היה הכל בפניו].

סא

אמנם נראה מזה, דבזמן שהיה משה בתוך המחנה, היה גדול כח השפעת הקדושה בתוך המחנה, והקליפה נכנע בפני משה, ועל כן לא היה כח להרשעי ישראל. ורק כשיצא משה מן המחנה, יכלו הרשעי ישראל להתגבר בדבריהם נאָר וואָס'זשע דען, זעט אויס ווילאנג ער איז געווען אין אהֵל [בתוך המחנה] האָט די 'קדושה' שוילט געווען, האָט מען זיך נישט געטרויעט. אַקעגן משה רבינו'ן האָט מען זיך נישט געטרויעט. ווייל ס'איז נִכְנַע געוואָרן די קְלִיפָּה [במקומו של משה].

אַזוי ווי ס'שטייט [אז] משה רבינו האָט מען געלייגט [בקבורתו] אַקעגן בעל פֶּעוֹר, - אַזוי זאָגט דאָך תוספות^א - [כדי] ער זאָל מִכְנִיעַ זיין די עבודה זרה ווען ס'איז קעגן אים.

סב

אין 'דעם רשות' וואָס משה רבינו איז געווען, האָט ער געהאַט אַ גרויסן כֹּחַ [השפעת הקדושה, אז] דער וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה [האָט נישט געקענט זיין בתוך המחנה]. אָבער 'כִּצְאֹת' מֹשֶׁה, אַזוי ווי משה רבינו איז 'אַרויס' פון דער מַחֲנֵה, איז שוין נישט געווען די גרויסע קְדוּשָׁה, איז 'שוין' געווען וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה, האָט מען שוין געקוקט [אַחֲרֵי מֹשֶׁה], לא עלינו איז שוין געווען חלילה [אנשים כאלו שהביטו ברע עין], איז שוין געווען די רְשָׁעִי יִשְׂרָאֵל האָבן זיך שוין מִתְגַּבֵּר געווען, און זיי האָבן שוין געזאָגט דְבָרֵי גִנָּאי, גאָר טאַקע אפילו נאָך משה רבינו'ן.

סג

לימוד היוצא מזה - לענין מצב דורינו:

ומזה יכולין להבין עד כמה קשה התגברות כחות הטומאה בזמן שאין צדיקים אמיתיים בעולם. דאף שמעולם היו רשעים בנמצא, ואף בזמן התנאים והאמוראים, אבל היה לעומתם צדיקים גדולים שביטלו את כח השפעתם, מש"כ ברור שאין צדיקים

פון דעם קאָן מען פאַרשטיין, וויאַזוי זעט אויס [היינט דער מצב הדור].

^א בתוספות סוטה (ד): מפני מה נקבר מול בית פעור כדי לכפר על מעשה פעור. ומדרש אגדה, בכל שנה ושנה בעת שחטאו ישראל בבנות מואב, באותו פרק בית פעור עולה למעלה, כדי לקטרג ולהזכיר עון, וכשהוא רואה קברו של משה חוזר ושוקע, שמשה רבינו שקעו בקרקע עד חוטמו, וכל שעה שעולה חוזר ונשקע למקום ששקעו משה רבינו. מתוספת רבי.

ועיקר הענין הוא בפרקי דרבי אליעזר (סוף פרק מה): וכשמת משה מה עשה הקב"ה, נתן את קברו כנגדו, וכל זמן שישראל חוטאים והוא רוצה לעלות ולפעור את פיו ולנשוך ברוחו להשחית את ישראל, הוא רואה את קברו של משה כנגדו, והוא מתפחד ויורד למטה לארץ, ולכן נאמר (בכזה לך, ו) ויקבר אתו בגי מול בית פעור.

אין די אַלע [פריערדיגע] דורות, ס'איז אייביג געוועזן די 'רשעי הדור'. ס'איז געווען רשעי הדור, אפילו בזמן התנאים ואמוראים איז געווען צדיקים און פיתוסים, און כהנה וכהנה [היו רשעי הדור] אין די שפעטערע דורות. אין [נאך] שפעטערע דורות איז געווען שבתי צבי, וכדומה. ס'איז אָבער לעומת זה געווען, ס'איז אָבער נאָך געווען 'גרויסע צדיקים' [באותן הדורות שלחמו נגדם וביטלו כח השפעתם. אבל כהיום נשארו רק הרשעי ישראל ואין לנו הצדיקים הגדולים כבדורות הקודמים].

סד

וכמו שמפרש החתם סופר בפסוק אָחֹז לָנוּ שְׁעָלִים שְׁעָלִים קָמְנִים מַחְבְּלִים כְּרָמִים, דמעות היו בנמצא רשעים המחבלים כרם בית ישראל, אבל היו לעומתם צדיקים שלחמו נגדם, אבל עתה וּכְרַמֵּינוּ סְמָדָר, שהצדיקים אינם בשלמות הראוי, והרשעים הם עתה ברשעתם בשלמות. אזוי ווי דער חתם סופר זאגט^{יב} [בפירוש הפסוק] (שיר השירים ב, טו) [אָחֹז לָנוּ] שְׁעָלִים שְׁעָלִים קָמְנִים מַחְבְּלִים כְּרָמִים וּכְרַמֵּינוּ סְמָדָר. 'סמדר' איז טייטש אַ זאך וואָס ס'איז נישט קיין 'דערפארטיגטע' זאך^{יג}. זאגט ער, אייביג איז געווען שוועלים מחבלים כרמים, ס'איז געווען רשעים. ס'איז אָבער געווען [אויך] כרמים, כרם [אלו הצדיקים], אידן ווערן דאך אָנגערופן נמשלו לכרם^{יד}, ס'איז געווען צדיקים גדולים. אָבער היינט איז דער פעלער, [שנמצאו] שְׁעָלִים מַחְבְּלִים כְּרָמִים, אָבער וּכְרַמֵּינוּ [שהם הצדיקים] איז אויך נאָר סְמָדָר, ס'איז נישט אזא שלמות ווי ס'איז געווען אַמאָל.

סה

איבערדעם, 'אַמאָל' איז געוועזן דער כַּח פון צדיקים האָט מגין געווען. אָבער בעונונו הרבים הָמָּה הָלָכוּ לְמִנְחֹת וְאוֹתָנוּ עֲזָבוּ לְאַנְחֹת, די צדיקים זענען 'אַרויס' [מתוך המחנה, וכשאין צדיקים ובחינת משה בתוך המחנה, אז מתגברים ח"ו הרשעי ישראל, כנלמד מהפסוק וְהָיָה כִּצְאֹת מֹשֶׁה אֶל הָאֹהֶל]. איבערהויפט אין די לעצטע דורות פון די חבלי משיח, ווען ס'איז די גרויסע נְסִיוֹנוֹת 'פֶּאָר' בִּיאַת הַמְּשִׁיחַ.

^{יב} בדורות חתם סופר (ח"ב דף שמ. מדרוש לו' אב תקצ"ט) [שהוא מדרשות האחרונות בסוף ימיו], וז"ל בתוך הדברים: שוועל הוא חיה בעל תרבות, איננו בכלל במוט יער וכו', וכאשר המשיל רבי עקיבא לפפוס בן יהודה (ברכות סא:) לשועל שרוצה להונות הדגים להוציאם מן המים מקום חיותם, בעוה"ר כן השועלים המטעים אותנו, והן המה בעוכרינו, הן באומות העולם המטיבים להמשיך ישראל אחריהם, והן הנביאי שקר 'פרעדיגער' (דרשני המשכילים), שועלים רעים דורסים על במות בית ישראל, ומוציאים הדגים ממקום חיותם. והנה בעוה"ר גם בדורות הראשונים היו 'צדיקים וביטוסים וקראים' ימחה שמם, אך אז היה כְּכָרָם בית ישראל 'גדולי ישראל, צדיקים ואנשי מעשה' המתחזקים נגדם. אבל עכשיו בעוה"ר שְׁעָלִים קָמְנִים ושפלים מחבלים כרמים, וּכְרַמֵּינוּ בעוה"ר רק סְמָדָר, ואין בו ענבים גדולים לעמוד כנגדם, והם מחבלים והולכים, ורוב דלת העם נמשכו אחריהם באין מוחה.

^{יג} כי 'סמדר' פירושו, ענבים בתחלת צמיחתם כשנפל הפרח וכל גרגיר כבר נראה לעצמו (עיין זה ברש"י מקץ מ, י. שה"ש ב, יג, ז, יג. ברכות לו. פסחים נב: גיטין לא. קידושין נד.).

^{יד} כמבואר בתנא דבי אליהו (ווסא, סוף פ"ה): וכן כל הצדיקים כשהן עומדין בעולם הן דומים לגפנים שעומדים בתוך הכרם וכל העולם נשען עליהם, לכן נאמר (שמואל א' ב, ח) כי לה' מִצְקִי אֶרֶץ וְנִשְׁתַּלְּתָה עֲלֵיהֶם תִּבְלָה. וביקרא רבה (לב, א): אין כרמו של הקדוש ברוך הוא אלא ישראל שנאמר (ישע"ה, ז) כי כרם ה' צִבְאוֹת בית ישׂרָאֵל. (וכעין זה הוא עוד בכ"מ במדרשים).

סו

וכעין זה דרשו בגמרא דפורענות בא לעולם בשביל הרשעים, שנאמר וּמִצָּאָה קָצִים. ומתחלת מן הצדיקים, שנאמר וְנֹאכַל גְּדִישׁ, שכבר נאכל גדיש

ווי ס'שטייט, די גמרא זאָגט¹¹ [ברמז הפסוק בפרשתן] **כִּי תֵצֵא אֵשׁ וּמִצָּאָה קָצִים וְנֹאכַל גְּדִישׁ, אֵין פְּרַעְנוֹת בָּאָה לְעוֹלָם אֶלָּא בְּשִׁבִּיל הַרְשָׁעִים, וְאִינָה מִתְחַלֵּת אֶלָּא מִן הַצְדִּיקִים.** איבערדעם זאָגט ער וּמִצָּאָה קָצִים, דאָס זענען די רשעים. און וְנֹאכַל גְּדִישׁ [אלו הצדיקים, נאָכַל לא נאמר אלא וְנֹאכַל], כָּבֵר נֹאכַל.

סז

ומצב כוז נתקים היום, שהצדיקים הלכו למנוחות, אבל הרשעים הם בנמצא, וכאמור

אזוי האלט מען היינט.

אזוי ווי די גמרא דרש'נט דעם דרש [אויף] וּמִצָּאָה קָצִים וְנֹאכַל גְּדִישׁ, אזוי האלט מען היינט אין דעם זמן.

וְנֹאכַל גְּדִישׁ, די אלע צדיקי אַמַּת וואָס זענען געווען אין די פריערדיגע דורות, די אַמַּת'דיגע גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל, זיי זענען בַּעֲוֹלָם הָעֲלִיּוֹן. און אונו זעמיר געבליבן [אליין], אונו זעמיר געבליבן ערום יתף.

אַבער וּמִצָּאָה קָצִים [אלו הרשעים] דעס איז דאָ.

סח

ביאורים בפסוק כי תצא אש ומצאה קצים

[קושיא ו]

ולכאורה צריך ביאור למה אצל הקוצים נאמר לשון "מצאה", דהוא מורה על דבר הבא בהיסח הדעת. והיה יכול לומר בזה בלשון "ואכלה" קוצים, וכמו שנאמר "ונאכל" גדיש

לכאורה וואָס איז דאָס עפעס אַ [לשון] מְצִיָּאָה, "וּמִצָּאָה" קָצִים, מ'טרעפט קָצִים. וואָס איז די מְצִיָּאָה, אַ מְצִיָּאָה וואו ס'שטייט¹² קומט בהיסח הדעת.

סט

אזוי ווי דער ישמח משה זאָגט¹³ [על מאמר הגמרא] יִגְעַת 'וּמִצָּאָה' תִּאֲמִין¹⁴.

¹¹ בגמרא בבא קמא (ס). והובא לעיל באות יד.

¹² בגמרא סנהדרין (יז). והובא להלן בהערה סב.

¹³ כדהובא בשמו בייטב לב (ריש פרשת תצא) וז"ל: ונראה לי על פי ששמעתי ממורי זקינו זלה"ה (הישמח משה) שפירש מאמרם יגעתי ומצאתי תאמין, דשני אלו סותרים אהדדי, דמצאה בא בהסח הדעת ולא ביגיעה. אבל הענין, דאם האדם מייגע עצמו בתורה בעיון רב, אם שלפעמים יעלה חרס בידו, שוב אחרי זה יבין וישכיל המצאה נפלאה, והוא ממת אלקים בקרבו. והוא שאמרו יגעתי 'ואחר זה' מצאתי בהיסח הדעת, תאמין, עד כאן דבריו. וכן הענין נגד יצר הרע, אמר הכתוב כי תצא למלחמה על איביך, אם שתעלה חרס בידך, שוב אחר שתעשה את שלך, אז ונתנו ה' אלקיך בידך, בבחינת 'נתינה' ומתנה, כדכתיב (תהלים לו, לב-ג) צַפָּה וגו' ה' לא יַעֲזֹבֶנּוּ (עיי' סוכה נב: וקידושין ל:), והבן.

וכן כתב הישמח משה עצמו בתהלים תפלה למשה (קט, קסב) [בשם החן טוב פרשת יתרו]: כי התורה אינו בא רק על ידי יגיעה, כאמרם 'יגעתי ומצאתי' תאמין, ואף על פי כן אינו בא על יגיעה מעט, רק שמצטער עצמו הרבה להבין, ואינו מכיר האמת ואינו מוצא הכל [לפעמים], וברגע אחד [לאחר זמן] נפתחין לו שערי אורה, אורות גדולים מאוד, והרי זה כמצאה אחר היגיעה. וזה להורות כי לא בכח יגבר איש, כי אם לה' הישועה, והוא לא יתנונו כי אם למי שעמל בה, כדי שתקרא על שמו. [אבל סגנון דברי רבינו הוא כמו שהובא בייטב לב בשמן].

¹⁴ בגמרא מגילה (י:): ואמר רבי יצחק, אם יאמר לך אדם, יגעתי [בתורה] ולא מצאתי, אל תאמן, לא יגעתי ומצאתי אל תאמן, יגעתי ומצאתי תאמן וכו'. ולדברי תורה לא אמרן אלא לחדודי, אבל לאוקמי גירסא נפירש"י

[שלכאורה קשה על זה, שהרי] דעס וואָס מ'איז זיך מַיַנע [דערויף], הייסט נישט קיין מַציאַה. נאָר [הכוונה כי] מ'טרעפט אַן אַנדערס מאָל [שלא בזמן היגיעה, בשעה שכבר הסית דעתו].

ע

על כל פנים אַ מַציאַה [הייסט ווען ס'איז בהיסח הדעת, ואם כן צריך ביאור] וואָס איז דער "ומַציאַה" קאַצים. [והיה לו לומר בלשון] ס'באַגעגנט אין קאַצים. [או שיאמר] כי תַצא אַש' וְאָכְלָה' קוֹצִים, [וכעין שאמר אחר כך] 'וְנֶאֱכַל' גָּדִישׁ, ס'עסט אויף אַ גָּדִישׁ, שטייט "וְנֶאֱכַל". און דאָ שטייט "ומַציאַה" קאַצים.

עא

ישוב קושיא ו

אמנם ביאור הענין, בדורות הקודמים היה ניכר דרך הרשעים ודרך הצדיקים, וידעו מי המשתתף לדרך הרשעים, והתרחקו ממנו. אבל בדורות אחרונים מתפשט כח הרשעים אפילו בקרב המוכים, ואף אותן שחשבו עליהם שהם בדרך הצדיקים, פתאום מוצאים שגם מהם נתפסו לדרך הרשעים, וכמציאה הבא בהיסח הדעת. וכן כל אדם אצל עצמו, יוכל פתאום למצוא עצמו שהוא עומד בדרך רשעים, אף שחשב תחילה לילך בדרך צדיקים.

נאָר זעט מען היינט.

די גמרא זאָגט דאָך [אז] קוֹצִים גייט אַרויף, דאָס מיינט מען די רַשָּׁעִים, ס'גייט אַרויף אויף די רַשָּׁעִים.

און דאָס זעט מען היינט, [פאַרוואָס ס'שטייט בלשון "מציאה"].

עב

ווייל פאַרצייטנס, אפילו ס'איז געווען [רשעים] אין דור, האָט מען זיך גירעכט^{יט} [מי הם המשתייכים להרשעים], מ'האָט געוואוסט אַז ווער ס'גייט אין דעם דָרָךְ [הוא מכלל הרשעים], האָט מען געוואוסט [דעם] דָרָךְ הַרְשָׁעִים, און מ'האָט געוואוסט לְהַבְדִּיל [דעם] דָרָךְ הַצְדִּיקִים. [און] צְדִיקִים האָבן זיך פֿורש געווען פֿון דָרָךְ הַרְשָׁעִים. האָט מען געוואוסט 'וועלעכעס' ס'איז, [און] מ'האָט זיך געוואוסט צו היטן, מ'האָט זיך געוואוסט [צו] אַכטונג געבן.

עג

אַבער היינט - דאָס זעט מען - היצטערט אָבער איז דאָס אַזוי ווייט נְתַפְשֵׁט געוואָרן [דער דָרָךְ הַרְשָׁעִים], ס'איז נְתַפְשֵׁט געוואָרן אפילו [דאָרט] וואו מ'רעכט זיך נישט. אפילו וואו מ'רעכט זיך נישט, דאָרטן וואו מ'מיינט אַז ס'איז 'יאָ עפעס' [גוט].

עד

[און] אפילו גאָר, אפילו ביי זיך אַליין. ס'איז פאַרהאַן אַ איד ביי זיך אַליין, ער מיינט אַז ער גייט נאָך עפעס אַביסל [בדרך הישר], אַז ער גייט אַביסל אין דָרָךְ הַתּוֹרָה, [און] 'אויפאַמאָל' דערזעט מען זיך מ'איז מְרוֹחֵק [דערפון].

עה

און אַזוי אין כָּל־לִיט הַעוֹלָם איז אויך אַזוי, אפילו [דאָרט] וואו מ'רעכט זיך נישט, וואו מ'מיינט עפעס [אַז ס'איז גוט, נתקיים הכתוב] קוֹה לְשָׁלוֹם וְאֵין טוֹב לַעֲת מִרְפָּה וְהִנֵּה

שלא תשתכח ממנו] סייעתא מן שמיא היא. ○ [ורבינו היה רגיל לומר מאמר זה בלשון נוכח "יגיעת ומצאת", וכן הוא הלשון בתפלה למשה שם, ובהרכבה ספרים].

^{יט} פירוש: גערישט.

בְּעֵתָהּ (ירמ' ח, טו), ס'ברויך צו זיין אן עת מִרְפָּא, [און] דער סוף איז גאַר בְּעֵתָהּ, אומגירעכט⁹.

עו

[וממילא כיון שהוא] אומגירעכט, איז עס אַזוי ווי אַ מְצִיאָה, [וואָס] מ'האַט זיך נישט גירעכט דערויף.

[וכמו כן בכאן] מ'האַט זיך נישט גירעכט דערויף.

[ולזה נאמר] "וּמְצִיאָה" קָצִים, מ'טרעפט בעונינו הרבים דעם דָּרְךְ הַרְשָׁעִים אפילו דאָרט וואו מ'רעכט זיך נישט. מ'ווייסט אַליין נישט.

אפילו יעדער איד קען זיך אַליין חוּשֵׁד זיין, ער ווייסט אַליין נישט. אפילו ער מיינט גאָר [אַז] ער גייט בְּדָרְךְ אָמֶת, מ'מיינט גאָר, [אַבער] מ'שפירט זיך אַליין נישט, [און] 'אויפֿאַמאַל' נעמט מען זיך אינאַכט [אַז] מ'איז פאַרפֿאַרן, מ'איז פאַרקראָכן. אַזוי אַז ס'קומט גאָר עפעס פֿאַר ווי אַ מְצִיאָה, אומגירעכט¹⁰.

עז

אַזוי ווי זיי זאָגן [במאמר הגמרא]¹¹ דריי זאָכן קומט בְּהִיסָח הַדַּעַת, [ווי] אַ מְצִיאָה, דריי זאָכן וואָס ס'ווערט אָנגערופן [בהיסח הדעת ווי] אַ מְצִיאָה איז דאָ, עֲקָרָב, און מְשִׁיחַ, און אַבִּידָה.

זאָגן זיי [במפרשים דאלו הג'] ס'איז הָא בְּהָא תִּלְיָא. - דאָכט זיך מיר דער מהרש"א זאָגט עס¹². - אַזוי אַרומער, אַז ס'איז זָכָה קומט בְּהִיסָח הַדַּעַת דער מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ [בלא חבלי משיח, וּפְמִצִּיאת אַבִּידָה שהיא שמחה. און] אַז נישט, איז עס בְּחִינַת עֲקָרָב [ונחש דמורה על חבלי משיח, והיינו] די חֲבָלִים קומען בְּהִיסָח הַדַּעַת, אַזעלעכע חֲבָלִים וואָס מ'האַט זיך נישט גירעכט אויף זיי.

⁹ פירוש: אומגערישט.

¹⁰ וועיין עוד באופן אחר קרוב לזה בס"ג משפטים תשכ"ו (נדפס בלה"ק בטיב לבב עמוד תנב) וז"ל: דהנה כל אדם מישראל מתבונן בנפשו לפעמים דמה יהיה התכלית בהתנהגותו, וחושב בנפשו שיתקן את מעשיו ויעשה תשובה ויתעלה מעלה מעלה, אבל אם מתרשל במעשיו ועוברין עליו ימיו ושנותיו ומזניח מלתקן, אזי יורד ח"ו מדחי אל דחי, ומדי יום ויום השכם וחטוא, עד שלפתע פתאום נוכח לדעת שהוא מהקוצים רח"ל. וזה בא לו בהיסח הדעת, שלא עלה על דעתו שיבוא עד כדי כך, כי הוא היה חושב שיעשה תשובה ויעבוד את ה'. והנה בדורות הראשונים שהיו צדיקים, היו משפיעים על כל אחד מישראל קדושה וטהרה, והיו יכולין לאחוז עצמן בהקדושה על ידי כח הצדיקים, אף על פי שבעצמן לא היה בכוחם. אבל בעוה"ר הן עתה חסרנו כל אלה, ואין מי שישפיע עלינו, ונשארו קוצים. וזה פירוש הכתוב פִּי תִצָּא אֵשׁ וּמְצִיאָה קָצִים, וכנ"ל שלפתע בהיסח הדעת ימצא את עצמו שהוא מהקוצים, ואף על פי שהוא חשב לעבוד את השי"ת עם כל זה מוצא את עצמו בבחינת קוצים. אז ירוע תרע שהוא בחינת וְנֶאֱכַל גִּדִּישׁ, וכפירוש הגמרא שכבר נאכל גדיש, והיינו מפני שנסתלקו הצדיקים מן העולם ונשאר הדור ריקם בלא צדיקים, ואין מי שישפיע קדושה וטהרה בלבבות בני ישראל, ועל כן דא עקא שהגענו לבחינת קוצים ח"ו. וכל אף על פי כן, מי שרוצה באמת לעשו תשובה ולעבוד את השי"ת, אז הקב"ה בעזרו, ומשפיע עליו ברוב רחמי וחסדיו.

¹¹ בגמרא סנהדרין (צז): תנו רבנן, פִּי יִדְוֶה ה' עֹמֵד גו' פִּי יִרְאֶה פִּי אֲזֵלֶת יָד וְאָפֶס עֲצוֹר וְעֹזֵב (האזינו לב, לו), אין בן דוד בא וכו' עד שיתייאשו מן הגאולה, שנאמר וְאָפֶס עֲצוֹר וְעֹזֵב, כביכול [פירש"י: כאילו יכולין לומר דבר זה כלפי מעלה] אין סומך וְעֹזֵב לִישְׁרָאֵל (ע"פ ישי" סג, ה) [שהיו שפלים למד, ואומר אין עוזר וסומך, שהיו מתייאשין מן הגאולה]. כי הא דרבי זירא כי הוה משכח רבנן דמעסקי ביה [לירע מתי יבא], אמר להו במטותא בעינא מניכו לא תרחקוה, דתנינא שלשה באין בהיסח הדעת, אלו הן משיח מציאה ועקרב.

¹² במהרש"א סנהדרין (סז): שלשה באין בהיסח הדעת משיח מציאה ועקרב. קָלָל אלו השלשה בענין זה, אם זכה בהיסח הדעת של משיח, יבא לו משיח בהיסח דעת של מציאה, שְׁמִמָּהּ וטובָהּ יהיה לו. לא זכה, יהיה לו ביאת המשיח כהיסח הדעת ונשיכת עקרב, לרעה לו.

עח

וכן בענין "הצרות" רואין כי תמצאנה אותם רעות רבות וצרות, בדרך היסח הדעת, והיינו באופן שאף לא יכלו לצייר כזאת טרם שבאו הצרות

אזוי קען מען זאגן [בענין הצרות, שבאו גם כן בבחינת היסח הדעת].

מ'זעט די יאָרן וואָס זענען דורך, בעונותינו הרבים.

דעם וואָס אידן האָבן מיטגעמאַכט אין די לעצטע יאָרן, דער שווערער גלות, די שווערע צרות. ווער האָט זיך גירעכט אויף אזא מאָס?

די אלע ענינים וואָס מ'האָט מיטגעמאַכט, ווען מ'העט גיווען געזאגט פון פריער אז ס'קאָן אזוינס געשען, [העט מען נישט געגלייבט, ווייל] ס'איז נישט קיין מציאות [געווען אז] מ'זאל זיך דאָס קאָנען מַצִּיר זיין.

עט

ווער האָט זיך געקאָנט מַצִּיר זיין, מ'זאל זיך אויסמאַלן אז מ'וועט דורכלעבן אזא דור, אז מ'וועט 'צונעמען' פונעם פֿלל יִשְׂרָאֵל "מִסְּפָלְתָהּ וּמִשְׁמֶנֶה".

מ'האָט צוגענומען 'וואו' ס'איז געווען עפעס גוט'ס.

מ'האָט צוגענומען דאָס רעכטע [גוטע].

וויפיל תּוֹרָה, וויפיל אידישקייט, וויפיל קדוּשָׁה, וואָס מ'האָט אָפּגענומען פון אידן.

אזי וויפיל איז געבליבן? מעט מַזְעִיר, מַמְשֵׁ אַ מֵיעוּטָא דְּמֵיעוּטָא !

פ

ס'איז נישט צו פאַרשטיין דרָכִי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ.

מ'ווייטט נישט 'די וואָס מ'האָט צוגענומען' פאַרוואָס מ'האָט זיי צוגענומען.

און 'די וואָס זענען געבליבן' ווייטט מען נישט פאַרוואָס זיי זענען געבליבן.

'נאָך וואָס' איז מען געבליבן.

אויף 'וואָס' פאַר אַ צוועק, אויף וואָס פאַר אַ תּכְלִית.

נאָר וויסן דאַרף מען: אז מ'דאַרף טון דעם שְׁלִיחוֹת פון הקדוש ברוך הוא !

פא

וכן בצרות הרוחניים, מוצאים פתאום שיורד כח המינות ומתפשט

בכל פינה ופינה, באופן שלא יכלו לצייר זאת מקודם

אזוי טרעפט מען זיך [אומגירעכט, בהצרות הרוחניים של כח המינות], אזוי טרעפט מען

זיך חלילה, מ'טרעפט זיך - מ'ווייטט גאָרנישט [פון פריער] - וואו מ'רעכט זיך גאָרנישט.

פב

ער האָט נאָך געשריבן אין די צוּאָה, ער זאָגט דער חוסטער רב זכרוננו לברכה

[בעל ערוגת הבושם] אין הכנה דרבה^ה.

^ה פירוש: צוליב וואָס.

^ה בקונטרס הכנה דרבה שהוא צוואת הערוגת הבושם (באות א): יסוד היסודות ועיקר הכל, לידע ולהאמין שיש אדון בורא יחיד קדמון בלי ראשית בלי תכלית, הוא המציא כל הנמצאים והוא משגיח בהם והוא לבדו עשה ועושה ויעשה כל המעשים ומנהיגם, וקיומם וחיותם ממנו יתברך שמו. ובאמונה זו כלולה אמונת כל י"ג העיקרים שֶׁמֶנֶה הרמב"ם בפירוש המשנה במסכת סנהדרין פרק חלק, וכולם כלולים ומתייחדים באמונת אמתת יחודו, כמו שביאר בהרחבה השל"ה הקדוש בשער האותיות (אות א, אמת ואמונה). והן שתיקנו רבותינו הקדמונים לאומרים בכל יום אחר סדר תפלת שחרית, כמו שנרפסו בסידורי התפילות אֲנִי מֵאֲמִין בְּאֱמוּנָה שְׁלִימָה שֶׁהוּרָא

זאָגט ער: אַז בְּדוּר הַזֶּה, 'וואו' מ'גייט זיך אַ ריר, זעט מען נישט נאָר מינות און אַפיקורסות. 'וואו' מ'גייט זיך אַ דריי. איבערדעם דארף מען האָבן אַ גרויסן פֿאָ אין די אַמונה.

פג

אַבער באמת, דאָס האָט ער נאָך געזאָגט דעמאלטס בְּדוּר, [ווען] ס'איז נאָכנישט אַזוי געווען 'אינגאנצן', נאָר ס'איז זייער שְׂכִיחַ געווען, האָט ער אַזוי געזאָגט. אַבער עכְשָׁיו היצטערט, היצטערט איז עס שוין בְּמֵלָא מוֹכֵן הַמֶּלֶךְ! וואו מ'גייט זיך אַ דריי, הערט מען דברי מינות מיט אַפיקורסות! [און] בעונותינו הרבים מ'ווייסט גאָר אַליין נישט וואו מ'האַלט! איבערדעם ברויך מען האָבן נְסִים מִן הַשָּׁמַיִם! מ'זאָל נישט אַריינפאלן אין פֿח הַמִּינות! ¹⁰

פד

מיט דעם איז שוין פֿאַרענטפערט, דאָס איז דער פֿשֵׁט "וּמְצָאָה" קִצִּים. אז דער דָּרָךְ הִרְשָׁעִים איז אומגירעכט, בְּהִיסָח הַדַּעַת.

פה

אַז מ'זעט גאָר, אפילו מ'העט זיך געוואָלט שוין מיט איינעם אַנקערן, מ'האַט שוין געמיינט זיכער אַז דאָס איז גוט, אַז דאָרט איז דער שוֹרֵשׁ הַצִּדִּיקִים. [אַבער] 'אויפֿאַמאַל' געפינט מען זיך, אַז מ'איז מחובר מיט די רִשְׁעִים. 'דאָרט' געפינט זיך אויך דער דָּרָךְ הִרְשָׁעִים.

פו

דאָס איז טייטש "וּמְצָאָה" קִצִּים, ווי אַ מְצִיאָה, בְּהִיסָח הַדַּעַת. מ'ווייסט גאָר אַליין נישט. אַזוי ווייט ברויך מען האָבן שְׁמִירָה.

יְהִי־יֵשׁוּעַ הוּא בּוֹרָא וּמְהִיג לְכָל הַבְּרֹאִיִּם וכו'. ○ והוּו זְהִירִים מְאֹד מְאֹד לְאוֹמְרָם בְּכָל יוֹם ויוֹם בְּכוֹנָה, וְיִהְיֶה לְשׁוֹן זֶה שֶׁל הִי"ג אֲנִי מֵאֲמִין רָגִיל עַל לְשׁוֹנְכָם וּשְׁגוֹר אֲצִלִּיכֶם בְּאוֹפֵן שִׁיחִיה אֲפֹשֶׁר לְחֹזֵר עֲלֵיהֶם בְּמַחֲשֶׁבֶת בְּרַעַם כְּמִימְרִיה, דְּעִיקֵר הָאֲמוּנָה תְּלִיא בְּמַחֲשֶׁבֶת וּבִאֲבִנָּתָא דְּלָבָא. וּבְכָל פַּעַם שְׁמַעְלָה הַמַּחֲשֶׁבֶת בְּשִׁלֵּשׁ עֶשְׂרֵה עִיקָרִים אֱלוּ בְּקִבְלַת אֲמוּנָה זֶה בְּלָבוֹ וּבְמוֹחוֹ, מְקִיִּים כְּמָה מַצּוֹת הָאֲמוּרוֹת בְּתוֹרָה הַקְּדוּשָׁה הַתְּלוּיֹת בְּלָב. וְעַל יְדֵי שְׁמֵרָגִיל עֲצֻמוֹ שִׁיחִיה לְשׁוֹן שֶׁל הִי"ג אֲנִי מֵאֲמִין הִנֵּל שְׁגוֹר אֲצֵלוֹ, יִהְיֶה נָקֵל לְחֹזֵר עֲלֵיהֶם פַּעֲמִים אֵין מִסְפָּר בְּלָבוֹ וּבְמַחֲשֶׁבֶתוֹ, אֲפִילוֹ בְּשֶׁעָה שְׁהוּא מוֹטָרָד מְאֹד, כְּאִשֶּׁר יַעֲיֵד הַנְּסִיּוֹן וכו' [וְעִי"שׁ שְׁהֵאֲרִיךְ עוֹד בַּעֲנִין זֶה]. [אַחֲרֵי כֵן כְּתַב]: וְאֵל פִּלָּא בְּעִינֵיכֶם בְּנֵי אֱהוּבֵי אִישׁוּנֵי עֵינֵי, מֵה שְׁאֵנִי מֵאֲרִיךְ בַּעֲנִין זֶה כּוֹלֵי הָאֵי. דַּעוּ כִּי לֹא דְבַר רִיק הוּא, מְלַבֵּד שְׁהוּא יִסּוֹד כָּל הַתּוֹרָה כּוֹלֵה כְּאִשֶּׁר כִּכֵּר מְבוֹאֵר לְעִיל, בְּדוּר יְתוֹם כִּזֶּה צָרִיךְ אֲזַהֲרָה וְזִהְרִית יִתְרָה לְהַתְּחַזֵּק בְּשִׁרְשֵׁי הָאֲמוּנָה, כִּי בְּעוֹנֵינוּ הָרַבִּים כָּל פִּינוֹת שְׁאֵדִם יִרְאֶה בְּעֵינֵינוּ וּבְאֲזֵינוּ יִשְׁמַע דְּבָרֵי מִינוֹת וְאַפִּיקוֹרְסוֹת, וְנִצְטָר לְדַחוֹת מֵעַל מַחֲשַׁבְתֵּינוּ וְהִרְהוּרֵינוּ לְבָנוּ שְׁלֹא יַעֲשׂוּ חֵס וּשְׁלוֹם שׁוֹם רוּשָׁם וּפְגָם, וְהוּא דְבַר רוֹחֲנִי דָקָה מִן הַדָּקָה. וְהַמַּחֲשֶׁבֶת בְּקִבְלַת אֲמוּנָה שְׁלִימָה בִּי"ג עִיקָרִים הִנֵּל כְּמָה וְכְמָה פַּעֲמִים בְּיוֹם, יִשְׁמְרֵהוּ וְיַצִּילֵהוּ מִזֶּה, וְכַצִּינָה רְצוֹן תַּעֲטֶרְהוּ. ○ עַל כֵּן לֹא יִהְיֶה דְבַר זֶה נָקֵל בְּעֵינֵיכֶם, כִּי לֹא דְבַר רִיק הוּא, כִּי הַבַּעַל דְּבַר לֹא יִשְׁקוּט וְלֹא יִנּוֹחַ וְתוֹמֵד עוֹמֵד עַל הַמַּצָּפָה אוֹלֵי יוֹדְמָן אִיזֶה סִיבָה לְהַכְנִיס בְּלָב יִשְׂרָאֵל מֵאֲמִין בְּאֲמוּנָה שְׁלִימָה, אֲפִילוֹ דְבַר דָּק שְׁהוּא שְׁמַצָּה דְּשְׁמַצָּה שֶׁל מִינוֹת ח"ו. [וְעִי"שׁ עוֹד].

¹⁰ וז"ל רבינו בסוף ס"ג וארא תשי"ז: אזוי ווי היינט, מיט דעם פֿאַרשטייט מען די דיבּוּרִים וואס דער הייליגער ריזשינער שרייבט (בחסמכו להרפסת ספר באר הגולה למהר"ל מפראג) "אין דעם לעצטן דור פֿאַר ביאת המשיח, דער איד וואָס וועט ניצול ווערן פון מינות, וועט זיין אַ גַס אַזוי ווי יְצִיאַת מִצְרַיִם". אזוי זאָגט ער בְּלִשְׁוֹנוֹ הַקְּדוּשׁ. [ווייל] ס'וועט זיין אזוי פֿאַרשפּרייט דאָס מינות אויף דער וועלט. ○ מ'האַט זיך נישט געקענט אויסמאַלן פֿריער וואָס מ'זעט [היינט, אבער] היינט זעט מען עס בְּחוֹשׁ, [כִּין] אַז מ'זאָל ניצול ווערן פון מַחֲשַׁבֶּת מִינוֹת, - [לויט ווין] מ'זעט מ'איז כּרוך, - אַז מ'ווערט ניצול פון דעם, דאָס איז טאַקע ממש אַ גַס ווי יְצִיאַת מִצְרַיִם.

פז

על כל פנים דער בורא כל עולמים זאל העלפן, אז מ'זאל דורכגיין די נסיונות.

פח

[קושיא ז]

והנה בגמרא דרשו כאן עוד בפסוק שלם ישלם המבקר את הבערה, שאמר הקב"ה עלי לשלם את הבערה, כי אני הוא שהציתי אש בציון

ווען השם יתברך וועט העלפן, זאגט די גמרא^{טו} א פחד פון א ווארט, שלם ישלם המבקר את הבערה, הקדוש ברוך הוא זאגט עלי לשלם [את הבערה שהבערתי], אני הוא שהציתי אש בציון, איך האב אנגעצינדן א פייער בציון.

פט

ובפשטות צריך ביאור להבין המשך הפסוק לפי זה, תחלת הפסוק מיירי בדרך הרשעים והצדיקים, והסיפא מיירי באש שהוצת בציון, דקאי לכאורה על שריפת בית המקדש

[לכאורה] ס'איז עפעס א טאפלט לשון [היינו שני ענינים נפרדים. דברישא קאמר קרא] אז ס'איז געווען דעמאלטס פי תצא אש ומצאה קצים [דהיינו דרך הרשעים]. און שפעטער [בסיפא דקרא] שמועסט ער פון "ציון", [והאש שבציון] דאס גייט דאך ארויף אויפן בית המקדש. ס'איז נאך פארברענט געווארן דאס בית המקדש. און דא זאגט ער ומצאה קצים ונאכל גדיש, [אויף] רשעים, און ווידער אויף צדיקים.

צ

ישוב קושיא ז

אמנם הכתוב רומז על נסיונות הבאים מן "דרך הרשעים" בדור האחרון, בענין זה של חיבת "ציון" וירושלים, ומשם יצאה אש התבערה שהתגברו להסית ולהדיח מדרך התורה והאמונה, וזה גרם הסתלקות הצדיקים. ועל זה רומז הכתוב, דמי שזיכה לעמוד בנסיונות אלו ולא להתפתות אחריהם, אז לעתיד ילמד הקב"ה זכות ויאמר אני הציתי אש זה בציון. ועל דרך שאמרו דכשעשו תשובה כביכול יתחרט הקב"ה על מה שברא את היצר הרע, שהוא גרם להם הנסיונות, וכלומר שישאל אינם אשמים כל כך בדבר

נאך וואס זשע דען, דעס איז אויכעט נכלל [ברמז הפסוק].

צא

[דהנה] ס'איז געווען דרך רשעים צלחה^{טז}, מיט די גרויסע נסיונות וואס זיי שטייען אויפן מענטש, די גרויסע נסיונות. און אז דער בורא כל עולמים העלפט, אז מ'וועט עס איבערקומען, אז מ'וועט דורכגיין די נסיונות, דער בורא כל עולמים וועט העלפן מ'וועל מיר דורכגיין די חבלי משיח, מ'וועט זוכה זיין צו דער גאולה [אז יאמר הקב"ה עלי לשלם על מה שהציתי אש הנסיונות בענין של ציון וירושלים]^{טז}.

צב

ווער ס'וועט דורכגיין ער וועט נישט געכאפט ווערן!
אזי ווי וואויל און לעכטיג וועט אים זיין!

^{טו} בגמרא בבא קמא (ס:). והובא לעיל באות טו.

^{טז} מלשון הפסוק (יזמ' יב, א).

^{טז} וכהמשך בדברי רבינו לקמן באות צה. [אלא שמדי דברו בענין זה, המו מעיו ונפשו יצאה בדברו על גודל הנסיונות, והפסיק בהדיבורים דלהלן בהתעוררות רבה ובכי עצום, אבל כל זה נוגע גם לעצם הענין].

אז דער בורא כל עולמים וועט העלפן ער וועט זיין פון 'די'!

צג

[והשי"ת יעזור] מ'זאל מיר נאך קאנען די זכיה האבן, מ'זאל מיר מתקן זיין וואס מ'האט פֿוגם געווען אין דעם ענין, וואס מ'האט זיך פארשמירט [בלכלוך החובין] אין דעם ביטערן גלות, מיט די חטאים.

מיט די שלעכטע מחשבות, מחשבות מינות און מחשבות עריות. און פון די פשוט'ע שלעכטע 'מחשבות', איז מען געקומען לידי חטא, צו דעם חטא הירודע.

אוי ווי א ביטער פֿעקל א איד האט דאס אויף זיך!

מ'זאל די זכיה האבן עפעס צו פאררעכטן!

אוי מ'האלט מיר היצטערט שוין ביי די ענדע פון די שובביים ת"ת, ס'איז נאך דא תרומה תצוה.

אז דער בורא כל עולמים זאל שוין העלפן, מ'זאל מיר די זכיה האבן מ'זאל מיר אקעגן גיין משיח'ן 'באנפין נהירין'.

אבער על כל פנים, ווען דער בורא כל עולמים וועט העלפן.

אצינדערט איז נסיונות, אין דער גאנצע וועלט איז נסיונות.

אבער ווער ס'וועט דורכגיין [די נסיונות], 'דערנאך' שוין [ביי די גאולה, וועט הקדוש ברוך הוא זאגן אַני הציתי אש]^צ.

צד

[והכוונה] אזוי ווי ס'שטייט^{צא} אלמלא ג' מקראות [נתמוטטו רגליהם של שונאי ישראל, ואחד מהם וואס] הקדוש ברוך הוא האט געזאגט [וְאֶשֶׁר הִרְעֵיתִי, שִׁבְרָאתִי אֶת הַיָּצֵר הָרַע].

צה

[וכמו כן] וועט הקדוש ברוך הוא זאגן אַני הציתי אש.

און דער בורא כל עולמים וועט עס 'אויף זיך' נעמען, [אז] ער האט אָנגעצינדן דאָס פייער, [והוא אש הנסיונות וואס] מ'האט אַראָפּגעגעבן די גרויסע נסיונות "בציון",

^צ וכהמשך הלשון בדברי רבינו, באות צה.

^{צא} בגמרא ברכות (לב, וסוכה נב:): אלמלא שלש מקראות הללו פירש"י: שמעידין שיש ביד הקב"ה לתקן יצרנו ולהסיר יצר הרע ממנו, ומעידין שהעונות והזכויות בידו, ותוכן הלבבות, נתמוטטו רגליהם של שונאי ישראל [נתמוטטו רגלינו במשפט, אבל עכשיו יש לנו פתחון פה שהוא גרם לנו, שברא יצר הרע]. חד דכתיב (מכה ד, ו) וְאֶשֶׁר הִרְעֵיתִי [רישא דקרא אסקה הצלעה והנדחה אקבעה, וְאֶשֶׁר הִרְעֵיתִי, אני גרמתי להם כל זאת, שבראתי את יצר הרע המחטיאם], וחד דכתיב (ידי' יח, ו) הִנֵּה כַחמֶר בְּיַד הַיּוֹצֵר כֵּן אַתֶּם בְּיַד בֵּית יִשְׂרָאֵל, וחד דכתיב (יחזקאל לו, כו) וְהִסְרֵיתִי אֶת לֵב הָאָדָם מִבְּשָׂרָם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר. רב פפא אמר מהכא (שם, כז), וְאֶת רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֶת אִשְׁרֵי בְּחֻקֵּי תַלְכוּ. [וְעֵינֵי בֹרַע קֹדֶשׁ סוּף פִּרְשֵׁת תַּצָּא מֵה שְׂבִיאר בֹּהַ].

ועוד שם בגמרא סוכה: אמר רב חנא בר אחא, אמרי בי רב, ארבעה מתחרט עליהן הקב"ה שבראם, ואלו הן, גלות [פירש"י: שהגלה את ישראל], כשדים, וישמעאלים, ויצר הרע. גלות, דכתיב (ישעי' נב, ה) וְעָתָה מֵה לִּי פֹה [וזה היא חרטה] נָאֵם ה', כִּי לָקַח עִמִּי חֲנָם וּגְרִי. כשדים, דכתיב (שם כג, יג) הֵן אֶרֶץ פְּשָׁדִים זֶה הָעָם לֹא הָיָה [אניו כראי, והולוא לא היה]. ישמעאלים, דכתיב (איוב יב, ו) יִשְׁלִי אֹהֲלִים לְשָׂדִים [אלו ערביים השוכנים באהלים במדברות, ורועים מקנה כל ימיהם] וּבִטְחוֹת לְמִרְגְּזֵי קָל, לְאִשֶּׁר הִבִּיא אֱלֹהִם בְּיָדוֹ [כלומר הוא עצמו גרם לו הרגותו, שהביאם בעולם]. יצר הרע, דכתיב וְאֶשֶׁר הִרְעֵיתִי.

לשון משפטים תשי"ז (חלק א) **קדשו** **כו**

אֲנִי הִצִּיתִי "אֵשׁ בְּצִיּוֹן", אֵין דער בחינה פון צִיּוֹן האָט מען מסייע געווען [על דרך הבא לטמא פותחין לו], מ'האָט 'געלאָזט' מן הַשָּׁמַיִם [די נְסִיווֹת], מ'האָט געלאָזט די סטרא אחרא [לפתות ח"ו את ישראל מדרך האמונה, ע"י פיתויים המלוכשים בחיבת ציון וירושלים].

אַזוי ווי מ'האָט 'געלאָזט' אַלע עבודה זרה'ס, [וכמו שאמר הכתוב] (ראה יג, ג-ד) וְכָא אֵלֶיךָ הָאוֹת וְהַמוֹפֶת כִּי מִנְסָה ה' אֱלֹקֵיכֶם אֶתְכֶם.

צו

דאָס איז דער טייטש פֿי תַּצֵּא אֵשׁ, ס'איז אַראָפּגעקומען דאָס פייער. אָבער דער עיקר איז, דאָרף מען וויסן, דעס פייער איז אַ ביטער פייער [ולא יתפתו אחריו].

וּמִצָּאָה קָצִים, ס'האָט געטראָפֿן די רְשָׁעִים, די רְשָׁעֵי הַדּוֹר. און זיי האָבן דורכגעפֿירט דאָס פייער.

און דאָס האָט גורם געווען "וְנֶאֱכַל גְּדִישׁ" !

דעס האָט צוגענומען אונזערע צִדִּיקִים !

די אַלע, די אַלע נעבעך, די אַלע נעבעך וואָס זענען נֶעֱדָר געוואָרן אין די לעצטע יאָרן, די מיליאָנען אידן. דאָס איז געווען דורך דעם פייער פון 'צִיּוֹן' !

דאָס ווייסט דאָך יעדערער.

ווער ס'איז אַ שטיקל בַּר דַּעַת, ווייסט דאָך דעם אָמֶת אַז 'דאָס' איז געווען דער גוֹרֵם, 'בְּפוֹעַל' און 'בְּכַח' ע"ב.

צו

איבערדעם איז דאָס הערשט, קודם וּמִצָּאָה קָצִים, [ואחר כך] וְנֶאֱכַל גְּדִישׁ. [ובעת הגאולה יאמר על זה הקב"ה] אֲנִי הוּא שֶׁהִצִּיתִי אֵשׁ בְּצִיּוֹן, אַזוי ווי די גמרא דְּרִשְׁנִיט פון דעם פסוק אין די וואָכעדיגע סדרה.

דאָס אַלעס איז מְרוֹמָז אין דער וואָכעדיגע סדרה.

המשך ישוב הקשיזות שבתחילת הדרוש

קנט

ישוב קושיא א

המשפטים הם כח הקיום של שמירת התורה, כמבואר ברמב"ן ריש עקב. אבל כל זה הוא רק כשדנין על פי דיני התורה, אבל אם דנין שלא כמשפטי התורה, או אדרבה זה מכיון שכחת התורה, אשר באמת מצד דרך הטבע כבר היתה משתכחת התורה ח"ו, לולא ההבטחה דלא תשכח מפני זרעו

[ולבאר²² המדרש שהבאנו בתחלת הדרוש, שלא נתתי לכם את התורה אלא על מנת שתשמרו את הדינין. אפשר לומר בפשטות, כי המשפטים הם עיקר העיקרים והכל תלוי במשפטים, וכמו שכתב

²² היינו הן שעשו פעולות בידים לזה, והן שגרמו החרון אף למעלה בשמים בדרך סגולה ועונש.

ועיין בזה בתחלת הקדמת ויואל משה, ועוד בכ"מ בדברי רבינו.

²³ המשך מהאן ואילך חסר על הריקארדינג, והשלמנו בלשון הקודש מתוך קונטרס דברות קודש, ומהנדפס בדברי יואל.

הרמב"ן ז"ל בריש פרשת עקב^ט דקיום שמירת כל התורה כולה תלויה במשפטים. ולכן נתן הקב"ה את הדינים לאחר עשרת הדברות, בעבור כי הדינים הם עיקר קיום כל התורה כולה. אמנם דבר פשוט הוא דכל זה הוא רק אם דנין ומתנהגין כמשפטי התורה, אבל אם מושגין ממשפטי התורה אין בזה קיום להתורה אלא אדרבה הוא חורבן הדת.

קס

ונמצא ממילא דאם אין שומרין את הדינים, הקדוש ברוך הוא נוטל את תורתו מישראל, והכוונה כמו שאמרו חכמינו ז"ל (שבת קלח:): עתידה תורה שתשתכח מישראל. ובדרך הטבע כבר היתה התורה נטולה מישראל, אלמלא ההבטחה שהבטיח אותנו הקב"ה מראש, **כִּי לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי יְרַעֲוּ** (ויק' לא, כא).

קסא

הגאולה תלוי גם כן בשמירת המשפטים

וגם הגאולה שלימה תלויה בשמירת המשפטים, וכמו שסידרו לנו אנשי כנסת הגדולה בסדר הברכות בתפלת שמונה עשרה כמבואר **בנמרא מגילה** (י:), ותחלה בענין הגאולה סידרו ברכת תקע בשופר גדול, דהיינו קיבוץ גלויות למדבר, וכמו שכתב **הראב"ד** ז"ל במס' עדיות (ב, ט) שקודם הגאולה ילכו למדבר ושם יהיה הבידור, ורק מי שיהא ראוי יזכה לגאולה^ט. ואח"כ הוא ברכת השיבה שופטניו כבראשונה, שהוא החזרת השופטים והמשפטים כראוי. ואח"כ ברכת ולמלשינים אל תהי תקוה, שהוא השפלת כח הרשעים, ואח"כ ברכת על הצדיקים שהוא הרמת קרן הצדיקים, ואחר כך ברכת ולירושלים עירך, שהוא בנין ציון וירושלים.

וכן מבואר במדרשי **חזו"ל** באר היטב^ט דרך ע"י משפטי אמת תהיה הגאולה העתידה, וכדכתיב **צִיּוֹן בְּמִשְׁפַּט תִּפְדָּה**, ובוה דרשו הפסוק **כִּי תִקְהָה עֲבָד עֲבָרִי שְׁקִאי** על הגאולה.

קסב

וממילא מובן שאם עושין היפך זה הענין, דהיינו ששופטים על פי משפטי עכו"ם, שזה מעכב גאולתן של ישראל. ומלבד כל שאר עבירות החמורות של לקיחת ממשלה בידים ע"י מינות וכפירה בהבורא ית' שזה הוא עון יותר חמור מעבודה זרה, נוסף על אלה עון משפטי עכו"ם שמעכב הגאולה, וכמו שהעידו **חזו"ל** ומבואר בפסוקים שציון רק במשפט תפדה.

ובנמרא אמרו (סנהדרין צח): **אֵין בן דוד בא עד שיכלו 'שופטים' ו'שומרים' בישראל**, ובמקום אחר אמרו (שבת קלט:). **אֵין הקדוש ברוך הוא משרה שכיתו על ישראל עד שיכלו שופטים ושומרים 'רעים' מישראל**, וכבר הארכתי^ט ליישב סתירת המאמרים בזה.

^ט ברמב"ן (ריש פרשת עקב): והזכיר את "המשפטים" האלה, להזהיר מאד במשפטים, כי לא יהיה עם רב כולו נזהר במצות כולן שלא יחטאו בהן כלל, רק במשפטים יעמידו התורה, כמו שנאמר בהן (תצא כא, כא) וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִירָאוּ. ועוד כי רבים ירחמו מלסקול האיש ולשרוף אותו אחרי שנעשית העבירה, כמו שנאמר (שופטים יט ג) לֹא תַחֲסֹס עֵינֶיךָ. ועוד שייראו מן התקפים ומן המטעים, כמו שאמר (דברים א, י) לֹא תִגְדֹּר מִפְּנֵי אִישׁ כִּי הַמִּשְׁפָּט לְאַלְקִים הוּא, ואמר בנביא השקר (שופטים יח, כב) לֹא תִגְדֹּר מִמֶּנּוּ, והזכיר כל אלה במסית (ראה יג, ט) לֹא תִאָּכֵל לוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו וְלֹא תַחֲסֹס עֵינֶךָ וְלֹא תַחֲמֹל וְלֹא תִכְסֶּה עֲלָיו, ויזהיר לא תשמע אליו, מפני הטעאתו, וְלֹא תַחֲסֹס עֵינֶךָ מפני הרחמנות שירחמו רכי הלבב על הנידונים, וְלֹא תִכְסֶּה שלא תשתוק בעבור תקפו ויראת בני משפחתו.

^ט עיין מזה באורך בס"ג שמות תשי"ד (לשון קדשו קלג) וס"ג עקב תשי"ז (לשון קדשו קיב ח"ג), ועוד בכ"מ.

^ט כדהובא לעיל בתחילת הדרוש.

^ט בס"ג נח תשי"ז (ונדפס בלה"ק בחידושי תורה תשי"ז, עמוד פג), ועיין שם מה שהאריך רבינו בזה.

קסג

ועל כל פנים עלינו לדעת כי עון זה של משפטי עכו"ם מעכב הגאולה, ומי פתי יסור הנה לקחת חלק בפעולה כזה המעכבת גאולתן של ישראל.

היעלה על הדעת שיהודי מאמין יהיה שותף לדבר כזה חס ושלום??
ולא יאומן כי יסופר שנמצאים בעוה"ר אנשים שומרי תורה אשר ילכו חשכים במעוֹת נורא ומר כזה. והש"ת ירחם לפקוח עיני עורים].

קסד

הוכחה והשלמה לישוב קושיא ב

מבואר בדברי האר"י ז"ל בביאור הגמרא ובעונותינו שרבו יצאו מה שיצאו, דהיינו שחורין ויוצאין בגלגול, הנשמות של דורות הקודמים, ואין יוצאים נשמות חדשות, וממילא מתעכב הגאולה, כי אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף

[ואפשר להוסיף עוד בביאור כוונת הזוהר הקדוש בפסוק ואלה המשפטים, אֵלֶּיךָ אֵינֹנְךָ סְדוּרִין דְּגִלְגּוּלָא, על פי מה דאיתא בגמרא^ט, ששת אלפים שנה הוי העולם וכו', ובעונותינו שרבו יצאו מהן מה שיצאו.

ומפרש האר"י הקדוש^ט על פי מה שאמר^ה אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, ופירש רש"י, גוף, שם מקום המיוחד לנשמות העתידים להיות נולדים^כ. והנה כל עוד שלא נתקנו הנשמות אשר ירדו כבר לעולם, אין יורדין נשמות חדשות לעולם, אלא חוזרים ומתגלגלים אותן הנשמות עד שימצאו תיקונן. וזה שאמרו בעונותינו שרבו יצאו מהן מה שיצאו, רצ"ל שחוזרים ויוצאים אל העולם אותן

^ע בגמרא עבודה זרה (ט. וכן בסנהדרין יז.): תנא דבי אליהו, ששת אלפים שנה הוי העולם [פירש"י: ששת אלפים שנים נגזר על העולם להתקיים, כמנין ימי השבוע, וכיום השביעי שבת, ובשבעת אלפים נוח לעולם]. שני אלפים תוהו ושני אלפים ראשונים נגזר עליו להיות תוהו בלא תורה], שני אלפים תורה [בלא ימות המשיח], שני אלפים ימות המשיח, בעונותינו שרבו יצאו מהן מה שיצאו מהן [יצאו משני אלפים אחרונים מה שיצאו, ומשיח לא בא].

^ט כמובא בישימח משה פרשת שמות (בשם הבית שמואל אחרון פרשת שמות שכתב כן) וז"ל: דהנה האר"י ז"ל פירש הא דאמרו רז"ל וכו' ובעונותינו שרבו יצאו מה שיצאו ועדיין בן דוד לא בא, עכ"ד הגמרא. ופירש האר"י ז"ל, דהנה אמרו רז"ל אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, דהיינו אוצר הנשמות [למעלה] קרי גוף. והנה אם הנפשות אינם חוטאים, ומתקנים בפעם אחת, הרי באים בכל פעם נשמות חדשות מאוצר הנשמות הקרוי גוף, וכלים הנשמות מאוצר הנ"ל ויוכל משיח לבא במהרה. אבל אם הנשמות אינם מתקנים, ויצטרכו לבא בגלגול, אז אין יוצאים נשמות חדשות, ומתעכב ביאת משיח. וזה הוא הפירוש ובעונותינו שרבו יצאו מה שיצאו, רצ"ל שיצאו לעולם, נשמות מה שיצאו^כ, כהן, שהיו צריכים לגלגול, ולכן לא יכלו נשמות חדשות לצאת מאוצר הגוף, לכן ועדיין בן דוד לא בא, עד כאן דברי האר"י זלה"ה. עכ"ל היש"מ.

וכן נמצא בערבי נחל פרשת שלח (דודס ג) וז"ל: והענין הוא, כי האר"י ז"ל פירש מה שארז"ל וכו' ובעונותינו יצאו מה שיצאו ועדיין בן דוד לא בא, ופירש ז"ל כי הטעם אשר הגאולה נמשכת כל כך הוא, משום שאמרו רז"ל אין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף, כי קודם ביאת הגאול צריכים כל הנשמות להיות מתוקנים, ויש פלוגתא בש"ס (סנהדרין קיא.) על הפסוק (ישע"ה טו) לִכֵּן הִרְחִיקָה שָׁאוֹל נִפְשָׁהּ וּפְעָרָהּ פִּיָּה לְבָלִי חָק, חד אמר משום שלא קיים אפילו חק אחד, וחד אמר משום ששייר חק אחד, והלכה כמאן דאמר משום ששייר כו', שצריך כל אחד מישראל לקיים כל תרי"ג מצות לשלימות נפשו, וכאשר חסר אחד מהם מוכרח להתגלגל, כי אף אם תקבל הנשמה עונשה בעולם הבא בגיהנם על עבירות אי אפשר לה לבא אל מקום מחצבה לגן עדן כשחסר ממנה אחד מתרי"ג, ולכן היתה נשאת בגיהנם לעולם מאחר שאי אפשר לה לבא לגן עדן, לכן מוכרחת נשמה זו להתגלגל, ומחמת זה אין נשמות חדשות בעולם רק כולם גלגולים וכו', ולכן אין כלות הנשמות מהגוף, ומחמת זה מתאחר הגאולה, וזהו ובעונותינו הרבים יצאו מה שיצאו, רצ"ל שהנשמות היוצאות לזה העולם הם מה שכבר יצאו, ולכן עדיין בן דוד לא בא, אלו דבריו ז"ל.

^פ בגמרא יבמות (סב: יג:) ועבודה זרה (ה.) ונדה (יג:).

^כ כן הוא לשון רש"י בנדה. וביבמות מפרש רש"י בזה"ל: גוף. פרוגד שחוצץ בין שכינה למלאכים, ושם רוחות ונשמות נתונות שנבראו מששת ימי בראשית, העתידות להנתן בגופים העתידים להבראות. ובעבודה זרה (ה.) כתב רש"י בזה"ל: אוצר יש ושמך גוף, ומבראשית נוצרו כל הנשמות העתידות להולד, ונתנם לשם.

נשמות שיצאו כבר, ועל כן עדיין בן דוד לא בא²⁶, כי עדיין לא יצאו כל הנשמות החדשות מן החרד ששמו גוף²⁷.

קסה

ולזה בפרשה זו שרמוז בו עניני הגאולה, אמרו בוהר אֵלֵין אֵינֵן סְדוּרִין דְּגִלְגֻלָּא, כי זמן הגאולה תלוי בגלגולי הנשמות ותיקונם, דהיינו שיכלו לצאת כל הנשמות חדשות, ולא יתעכבו מחמת הגלגולים

וזה אפ"ל בביאור דברי הוהר הקדוש, כי פרשת ואלה המשפטים רומזת על הגאולה כמו שדרשו ז"ל, והגאולה תלוי במה שיכלו כל הנשמות מן הגוף, וזה לא יתכן כי אם ע"י שיתוקנו תחילה כל הנשמות הישנות ע"י הגלגולים, ויוכלו לצאת כל הנשמות חדשות. וזה שאמרו בוהר אֵלֵין אֵינֵן סְדוּרִין דְּגִלְגֻלָּא, דִּינֵין דְּנִשְׁמָתֵין, דְּאִתְדַּנּוּ בְּלֵךְ חַד וְחַד לְקַבֵּל עֲוֹנוֹתֵיהֶן. כי על ידי שיתוקנו כל הנשמות ויצאו כל הנשמות החדשות שבגוף לזה העולם, על ידי זה תבוא הגאולה הנרמז בפרשה זו.

קסו

ובעודה"ר לא רק שהגופים שלנו הם בגלות, אלא גם הנשמות הם בגלות, ואף הנשמות אשר הם בעולם העליון כולם הם מצטערם מהגלות. וצריכין אנו לחשב עם נפשינו ולהתאמץ בכל כוחינו לתקן מה שפגמנו, כדי שלא נצא מן הגלות מלוכלכין בחובין בעת חדוה דמלכא, כי לא דבר קטן הוא, שצריכין אנו לתקן כל הנשמות שנדרו על ידינו, וחייבים לתקן זאת בעוד מועד, ובפרט בדור האחרון הזה טרם ביאת המשיח שחוזרים ומתגלגלים בעולם כל הנשמות שעדיין לא נתעלו לשרשם ולא נתקנו עדיין].

קסז

סיום התורה - וברכת הקודש

[והנה נשארו לנו בשנה זו עוד שני שבועות (תרומה תצוה) מן הימים המסוגלים לתקון החטא, ועלינו לתקן מה שפגמנו בתשובה ומעשים טובים המועילים על הכל, ולשוב בתשובה שלימה לפני הבורא כל עולמים, ולבקש רחמי שמים על כלל ישראל הנתונים בצרה ובשביה בכל מקומות מושבותיהם.

²⁶ כן הוא הלשון בישמח משה (וכן בערבי נחל) בהעתק לשון הגמרא. והוא על פי מה שמפרש שם רש"י בדברי הגמרא.

²⁷ ויעין עוד בישמח משה פרשת עקב שהביא פירוש זה בשם 'המפרשים'. וכעין זה כתב בישמח משה פרשת נצבים (בהפטרה) וז"ל, על פי מה 'שדרשו' ובעוונתינו שרבו יצאו מה שיצאו כו', כי חזרו להתגלגל מחמת שלא נתקנו עדיין, ולא באו נשמות חדשות, ועל פי מה שכתב במדרש שמואל על משנת כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא (שהביא שם דברי האר"י דלהלן וכעין דברי השל"ה דלהלן), ועל פי מה שכתב האר"י ז"ל (בשער הפסוקים) על הכתוב (ישעי' ס, כב) הִקְטַן יְהוָה לְאֶלֶף וְהִצְעִיר לְגוֹי צָעִים, אז כשיתרבו יתוקנו הנשמות שבגוף, אז אני ה' בעתה אחישנה (שם), למהר הגאולה, עכ"ל היש"מ. וזוהו משמע קצת דמקור ענין זה הוא מדברי האר"י שם בישעי', אבל שם לא כתב לפרש גם לשון הגמרא יצאו מה שיצאו].

ודברי האר"י שם בישעי', מבוארים היטב בדברי השל"ה חק' פרשת בראשית (תורה אור, אות ה) וז"ל: ועל גילוי השכינה שלעתיד נאמר (ישעי' כה, ט) ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קיינו לו וגו', ודבר זה תלוי בענין רבוי השתלשלות הנשמות, ועל דרך שפירש האר"י ז"ל פסוק הִקְטַן יְהוָה לְאֶלֶף וְהִצְעִיר לְגוֹי צָעִים נאם ה' בְּעֵתָה אֲחִישְׁנָה, וכבר נודע מה שהקשו רז"ל (סנהדרין צח.) אם בְּעֵתָה דוּקָא אִם כֵּן מֵה זֶה אֲחִישְׁנָה, ורז"ל פירשו מה שפירשו. והרב ז"ל פירש שרומז למה שאמרו רז"ל אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, הכוונה כי עתה בגלות לא יש נשמות חדשות על הרוב, ורובא דרובא, רק כולם מגלגלים, אבל שיכלו אלו הנשמות ויבואו נשמות חדשות, אז יהיה הגאולה וההתחדשות אור הגנוז, ויהיו נשמות חדשות. וזה שאמר הִקְטַן יְהוָה לְאֶלֶף וגו', כלומר השי"ת אומר אני מפרה ומרבה אותם שיהיו הנולדים הרבה והרבה, כדי שיכלו כל הנשמות שבגוף, ואז הוא עת הגאולה. ואומר הקב"ה אני אֲחִישְׁנָה, כי הוא יתברך ימהר עת הגאולה, דהיינו מה שמיהר ונתן הקטן לאלף וכו'.

והחי יתן אל לבו, ועוד בו נשמתו יכול הוא לתקן הכל על ידי תשובה.

קסח

ונזכה שיתגדל ויתקדש שמייה רבא בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל. שנוכה לקדש שם שמים עוד בחיים חיותינו, ולעשות נחת רוח להבורא כל עולמים. ונזכה לישועה שלימה בכלל ובפרט. ונזכה במהרה לישועה האמיתית, בהתרוממות קרן התורה וישראל, ובהתגלות כבוד שמים עלינו, במהרה בימינו אמן].

היות שחסר סיום הדרוש על הריקארדינג, על כן להשלמת הענין צירפנו

ברכת הקודש - משנת תשמ"ו

השם יתברך זאל העלפן:

אז אונז זאל מיר נאך זיין פון די, מ'זאל מיר זוכה זיין צו זען ציין בבנינה. שמתנו כימות עניתנו.

אזוי ווי מ'האמיר צוגעזען די חורבנות זאל מיר נאך זוכה זיין צו זען אין דעם בבנין האמתי.

מ'זאל מיר זוכה זיין שמתחים בבנין שלם.

ס'זאל זיין משונכנס אדר מרבין בשמחה (תענית כט, ב).

ס'קומען די ימי הגאולה וישועה, דער חודש הגאולה אדר, מיט ניסן, זאל מיר זוכה זיין זיך משמח צו זיין בהקדוש ברוך הוא ובתורתו הקדושה.

ס'זאל זיין ישמח ישראל בעשיו בני ציון יגילו במלכם (תהלים קמט, ב).

מ'זאל זיך פרייען - מ'זאל זוכה זיין - מיט הקדוש ברוך הוא און מיט די תורה הקדושה.

ביי השם יתברך זאל זיין שמחה למעלה מיט אידן, ישראל עמך אשר בך אתפאר

(ישעי' מט, ג).

מ'זאל מיר זוכה זיין צו די ישועה, און צו די גאולה שלימה.

בהתרוממות קרן התורה וישראל ובהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

